

GHIUMAA

2024

KUNSTI-
AASTA

ROHELINE
PÄRANDSAAR

ÕPI PÄRISELT
PUHKAMA!

HINGE
SPAA

*Saar,
kus isegi
aeg puhkab*

9 789916 998311

Mereretked

LAIDUDE KÜLASTUSED

Hülgevaathus

Tiit
REISID

Paadi-, vesirataste ja sup-laudade rent

Bussirent

22-56 REISIJAKOHTA

Tiit-Reisid OÜ • Sadama 13, Kärkla
tel: +372 463 2077 • +372 501 4266
hiiumaa@tiitreisid.ee
www.tiitreisid.ee

Vaikne, kodune ja rahvusvaheline Hiiumaa

Kui ühel pisikesel Eesti saarel on Itaalia, Kreeka ja Tai söögikohad, on see märk, et see on maailmasaar.

Kui ühel väikesel Eesti saarel elavad Erkki-Sven Tüür, Paul-Eerik Rummo, Tiit Leito ja Eiki Nestor, siis on see üks rahvusvaheline saar.

Kui ühel väikesel Eesti saarel on Viscosa kultuuritehas, Tuuletorn, Nelja Nurga galerii, kunstiresidentuur, surfiparadiis ja peotäis moodsaid sadamaid, siis ei ole see paik maailma nurga taga.

Kui ühelt väikeselt Eesti saarelt on pärit Ülo Sooster, Ernst Jaakson ja Rudolf Tobias, siin on loonud Aino Kallas, Ave Alavainu, Jaan Kross, Ott Arder, Riho Sibul, Tõnu Õnnepalu ja Marie Under, siis on see saar ammu maailmas.

Ja ometi on siin vaikne ja rahulik, siin saab olla päris omaette, looduse keskel kõigest maailmakärast eemal.

Selle kahepoolsuse pärast me armastamegi Hiiumaad.

TIIT PRUULI

GO REISIAJAKIRJA PEATOIMETAJA

Hiiumaal on aega

Hiiumaa sümboli, üle 500 aasta vanuse Kõpu tuletorni valgus plingib endiselt 102 meetri kõrgusel merepinnast, kuid Green Destinationsi kuldtasemega pärjatud rohesaar sinises Läänemeres tundub olevat kõrgemaks kerkinud ja kasvanud. Seda kinnitab külastajate huvi ning päringud, kuidas Hiiumaale jõuda. Kuna eheda pärimuskultuuri ja puutumata loodusega sihtkohtade hulk maailmas väheneb, siis on teatud mõttes ka mõistetav, et huvi Hiiumaa-suguste haruldaste saarte suhtes kasvab.

Hiiumaal toimub pidevalt midagi olulist, osalemist väärivat ja ainulaadset. Isegi kui selleks tegevuseks on lihtsalt olemine, mittermidagitegemine, ajal voolata laskmine ja nii oma akude laadimine. Vaimse tervise spetsialistid ütlevad, et logelemine, magamine ja niisama olemine ongi tänapäeva kiire maailma parimad stressiravimid.

Hiiumaal saab õppida päriselt puhkama, ei pea kogu aeg *online* olema ja Exceli järgi päevakavas püsima. Viis tundi kestev suitsusauna kütmine ja hilisem aeglane leilitamine tõrvahõnguses leiliruumis on päris hea teraapia. Kodulehelt hiiumaa.ee leiab vihjeid, kus sellist luksust nautida saab.

Samas pakume ka kõrgkultuuri, muusikat ja kunsti. 2023 oli meil muusika-aasta, tänavu tähistame Hiiumaal sündinud kunstniku Ülo Soosteri 100. sünniaastapäevale pühendatud kunstiaastat. Programm on mitmekülgne ning sisaldab lisaks nähtavatele tegevustele ka palju varjatud tegevusi – loome-residentuurid, inspiratsioonilaagrid ja meditatsioon.

Seega, Hiiumaale tasub tulla, isegi kui aega ei ole. Meil on aega ja siit saavad aega ka külalised.

KRISTEL PEIKEL

HIIUMAA TURISMIKLASTRI JUHT

EST. **HIIMUMAA** 1850
PRUULIKODA

SÕIDA VÕI SAAREMAALT KOHALE

Hea toit ja parem õlu Hiiumaa Pruulikoja restos

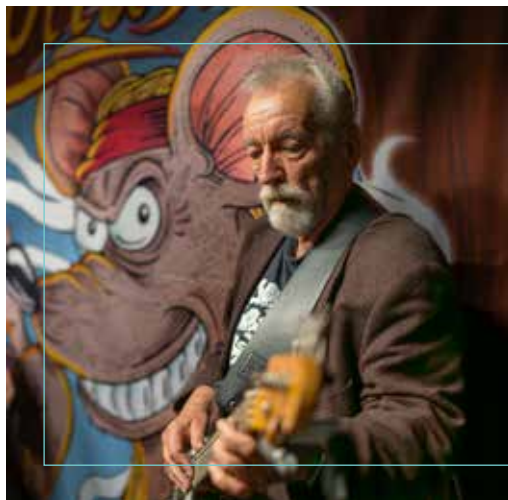
hiiumaapruulikojaresto

Vabaduse 15, Kärkla

hiiumaapruulikoda.ee

Välismaalased Hiiumaast

Küsisime Hiiumaal elavatelt välismaalastelt, miks on saarel hea elada ja mis teeb Hiiumaa eriliseks. Selgus, et igaüks leiab siit midagi erilist, aga ühine nimetaja kõigi jaoks oli Hiiumaa loodus ja vaikus.

HARRI RINNE,

MUUSIK JA LAULUKIRJUTAJA, SOOMLANE

Hiiumaa teeb eriliseks pikk ajalugu eraldi olemisest, mis on veel kajastatud inimeste hoiakutes. Siin on hea elada, sest kõik on õiges mõotkavas. Inimesed, majad, loodus, liiklus, poed jne. Hiiumaal olen olnud alates 1999. aastast suvehiidlasena, pidevalt 2015. aastast.

FOTO: KIUR KAASIK

JARI LINDROOS,

ROOGRAHU SADAMA OMANIK, SOOMLANE

Kolisin Eestisse 2002. aastal, algul olin Tallinnas ja Läänemaal ning nüüd olen olnud Hiiumaaga seotud 13 aastat. Esimene ja kõige olulisem on see, et Hiiumaa on mere ääres ja siit on lihtne merele minna. Teine minu jaoks oluline nüanss on see, et see on väga rahulik ja looduslähedane koht. Mulle väga meeldib Hiiumaal.

HECTOR JIMENEZ OTERO,

PÜHALEPA OSAVALLA EHTUSSPETSIALIST, HISPAANLANE

Eestisse tulin 2010. aasta juulis ja Hiiumaale 2020. aasta maikuus, olen arhitekt. Siia tõi mind elukaaslane Piret, kellega tutvusime üliõpilasvahetuse programmi raames hoopis Kreekas. Hiiumaa teeb eriliseks rahu, vaikus ja loodus, mis on Hiiumaal sinu ümber ja aitab olla endaga paremas ühenduses. Linnas on tähelepanu rohkem välisel, siin seevastu sinu enda sees. Kuna kogukond on väiksem, siis on lihtsam tajuda oma rolli või mõju, samuti oma seotust teiste inimestega.

Tore on näha, kuidas lapsed lähevad uksest välja ja on kohe looduses, tunnevad taimede nimesid, teavad marju. Saavad olla koos vanavanematega, veeta suved rannas.

THILO FÜRSTENBERG,

PALADE KOOLI ÕPETAJA, SAKSLANE

Hiiumaal on palju ruumi, aeg tiksuh teistmoodi. Sellepärast on siin hea elada, vähem stressi, rohkem vabadust. Loodus lõhnab veel looduse järgi, taevast on miljon tähte, rannas saad üksi olla ning mets on seeni ja marju täis. Inimestel siin on mõnus huumor, kui sa ükskord sellest aru saad.

Hiiumaal olen nüüd elanud 12 aastat, töötan väikeses maakoolis õpetajana. Lemmiktegevused on puude lõhkumine ja merel surfamine.

Vaatamisväärsused kaardil

1 Pühalepa kirik; Põhilise Leppe kivid	19 Kalana sadam, promenaad
2 Suuremõisa loss ja park	20 Hüti klaasikoja asukoht
3 Kallaste pank	21 Vanajõe org
4 Suursadama ait	22 Mänspe kirik/kabel
5 Kukka kivi	23 Sõru sadam; Merekeskus; muuseum
6 Soera talumuuseum; Soera kivimimaja	24 Emmaste kirik
7 Kärkla meteoriidikraatri mudelväljak	25 Harju tuulik
8 Helmerseni kivikülv	26 Kuriste kirik
9 Tubala vai; rändrahn	27 Hiiumaa muuseumi R.Tobiase majamuuseum
10 Hiiumaa muuseumi Pikk maja	28 Elamuskeskus Tuuletorn; Käina kiriku varemed
11 Ristimägi	29 Orjaku linnuvaatlustorn, loodusrada
12 Hiiumaa muuseumi Mihkli talumuuseum	30 Orjaku sadam, infopunkt, Külamaja
13 Hiiumaa Militaarmuuseum	31 Säätetirp
14 Tahkuna tule torn	32 Hiiumaa muuseumi
15 Reigi kirik; pastoraat	Kassari muuseumimaja
16 Viskoosa vabrikuhooned;	33 Kassari kabel
Kõrgessaare mõisapark	34 Vaemla villavabrik
17 Kõpu tule torn	
18 Ristna tule torn	

majutuskoh	haigla, esmaabi	mälestusmärk	ajalooline paik
restoran, kohvik, baar	apteek	muu huviväärsus	arteesiakaev
sadam	tankla	ujumiskoht	karavanikohad
tule torn, majakas	muuseum	veesport	pank, ATM
kirik	kool	ratsutamine	mänguväljak
paadi- või jahisadam	raamatukogu	kauplus	discgolfi rada
politsei	postkontor	autoremont	osavalla piir
	bussipeatus	autopesula	osavalla valitsus

1	Briis suve-resto ja baar	lk 21
2	Dagen Haus külalistemaja	lk 47
3	Elamuskus Tuuletorn, kohvik Ruudi ...	lk 64
4	Emmaste Teemaja	lk 59
5	Endli merematkad	lk 43
6	Esiküla suvekohvik	lk 59
7	Festival Sõru Jazz	lk 44
8	Halulaev - merereisid Hiiumaa vetes	lk 34
9	Hiiu Saunad	lk 58
10	Hiiu Villa villavabrik ja pood	lk 13
11	Hiiumaa Ametikooli hostel	lk 23
12	Hiiumaa Käsitööselts, käsitööpood	lk 58
13	Hiiumaa Kõök ja Pagar	lk 53
14	Hiiumaa Pruulikoda ja restoran	lk 4
15	Hiiumaa Spordikeskus	lk 58
16	Hiiumaa Summerhouse	lk 17
	Hiiumaa Tarbijate Ühistu / Coop	
17	Emmaste kauplus	lk 53
18	Hiiu Konsum / Hiiumaa Kaubamaja	lk 53
19	Käina Konsum / Ehituskeskus	lk 53
20	Kõrgessaare kauplus	lk 53
21	Nurste kauplus	lk 53
22	Suuremõisa kauplus	lk 53
23	Tormi Konsum	lk 53
24	Hõbekala külalistemaja	lk 47
25	Hotell Liilia	lk 16
26	Hotell Lööke	lk 16
27	Kapteni maja	lk 47
28	KartDagö Käina kardirada	lk 43
29	Kassari Puhkekeskus, Kassari Apartment, Hiiu Õlle Koda, resto Lest ja Lammas ...	lk 16
30	Kassari Ratsamatkad	lk 43
31	Kassariotsa Puhkemaja	lk 16
32	Riburada metsamängude park	lk 58
33	Mamma Mia pizzeria ja külalistemaja	lk 59
34	Merekalda puhkemaja	lk 17
35	Nina talu puhkemaja	lk 17
36	Nuutri puhkemajad	lk 61
37	Orjaku külamaja, kohvik, meenetepood ...	lk 17
38	Paadi talu puhkemaja	lk 62
39	Padu hotell	lk 62
40	Palade Loodushariduskeskus	lk 58
41	Pärimusmuusikafestival Hiiu Folk	lk 44
42	Pühalepa muusikafestival	lk 9
43	Purje puhkemaja	lk 62
44	Ratturi talu kohvik ja majutus	lk 62
45	Resto ja külalistemaja iiU Mekk	lk 17
46	Restoran Kpt. Malm	lk 23
47	RMK Ristna külastuskeskus	lk 50
48	Roograhu restoran ja majutus	lk 59
49	Sireli hostel	lk 62
50	Sõru kõrts	lk 59
51	Tiit Reisid, hülgevaatlus- ja merereisid ...	lk 2
52	Trahter Meite Mõte	lk 59
53	Tuulekala festival	lk 31
54	Ungu restoran ja külalistemaja	lk 21
55	Vetsi Talli Puhkeküla	lk 16
56	Hotell Utopia	lk 27
57	Viscosa Kultuuritehas	lk 11

0 1 2 3 4 5 km

- Eurovelo jalgratta marsruut
- kohalik jalgratta marsruut
- RMK matkatee
- matka/loodusrada
- telkimisala
- lõkkekoht
- metsaonn
- puhkekoht

Hiiumaa –

roheline pärandsaar sinises meres

VAIKUS JA RAHU – PUHKUS HIIUMAA MOODI

Logelemine, aja maha võtmine ja lihtsalt olemine – kas looduses või toanurgas – on vaimse tervise spetsialistide sõnul tänapäeva kiires maailmas järjest olulisem ravivahend. Paraku ka järjest haruldasem. Selles mõttes on suitsusaun hea näide, suitsusauna ei saa kütta ja seal käia nagu muuseas, et suts leilist läbi ja valmis. Suitsusaunaga seotud tegevused ja rituaalid võtavad tunde.

Hiiumaal ei ole müra- ega valgusreostust, liftiga hotelle, massiivseid kaubanduskeskusi ega neonvalgusega ööklubisid. On inimtühjad rannad, mets ja meri. Siin on selline vaikus ja rahu, et isegi aeg käib siin puhkamas, Hiiumaa on hinge spaa.

Hiiumaa on ideaalne koht, kus päriselt aeg maha võtta ja puhata selle sõna kõige otsesemas tähenduses. Sellelt saarelt leiab unikaalse sümbioosi mitmekesisest kultuurielust ning vaikusest ja rahust lõpututes metsades ja mererandades.

Hiiumaa kuulub UNESCO biosfääri programmialasse ning saarele on omistatud rahvusvaheline roheliste sihtkohtade Green Destinationsi kuldase. Loodus-, kultuuri-, arhitektuuri- ja muu muinsus-pärand laiub meil igal külatänaval ja metsatukas. Turismist saavad otseselt kasu majutuse, toitlustuse ja elamuste korraldajad, kuid kaudselt toob turism tulu ka sellistele majandusharudele, mis muidu on peamiselt kohalike elanike teenindamiseks loodud.

Hiiumaal on õnneks suur osa pärandkultuurist alles päris ehedal kujul. Paraku kehtib ka pärandi puhul põhimõte – me näeme seda, mida usume, mitte ei usu seda, mida näeme. Mõnikord tundub, et me ei usu seda päris asja, mis Hiiumaal on.

”**SIIN ON SELLINE
VAIKUS JA RAHU,
ET ISEGI AEG KÄIB
SIIN PUHKAMAS,
HIIUMAA ON
HINGE SPAA.**“

Hiiumaale ainuomased rahu ja aeg annavad meile ainulaadse loomisaare võimaluse. See on ideaalne koht süvenemiseks. Paik, kus saab lasta mõtetel selgineda ja emotsioonidel settida.

Hiiumaa on igati sobiv erinevateks residentsuurideks – kirjutamiseks, maali-amiseks või muusika komponeerimiseks, aga ka äri planeerimiseks või miks mitte poliitikasuundade kujundamiseks. Ehk saakski poliitika parem, kui poliitikud enne kõnepulti astumist nädal-paar Ristna rannas laineid loendaksid.

Ülo Sooster. Autoportree. 1955

2024 ON HIIUMAAL KUNSTIAASTA

Kunstiaasta väljapaistvam pool sisaldab ohtralt näitusi, osalustegevusi ning muid avalikke sündmusi, aga sellesse mahub ka omaette olemist, mediteerimist ning loominguist tegevust, mille tulemusi näeme ehk alles paari-kolme aasta pärast.

Ja ega Hiiumaal puhkamisel ja logemisel ei peagi eesmärki olema. Võib ka lihtsalt elada, tunnetada paiga vaimu. Kes kuidas puhkab, on igaühe oma asi, Hiiumaa annab selleks võimaluse.

Samuti ei pea puhkama ainult juulis, kui on sääsed ja palav. Päriselt puhata saab Hiiumaal igal aastaajal. Randu ja tähistäevast lukku ei panda, männimets on roheline ja lõhnav aasta ringi. Saab tulla iga kell. Ja kellele talisuplus ei meeldi, ei peagi ju päriselt meres ujuma.

Tervisele on väga kasulik ka metsasuplus (ingl *forest bathing*, jpn k *shinrin-yoky*). Ei pea isegi sörkima ega venitusharjutusi tegema. Juba paar tundi lihtsalt ilma telefonita metsas olemist aitab vähendada tehnoloogiamürgitusest tekkinud ärevust ja stressi.

See on tegelikult üsna raske ülesanne, et tuled ja ei tee midagi. Tavaliselt minnakse ju kuhugi ikka sellepärast, et võimalikult palju näha ja teha. Hiiumaal on siiski ka aktiivse puhkuse tarbeks erinevaid tegevusi ja sündmusi piisavalt. On kultuurisündmusi, spordivõistlusi, vaatamisväärsusi ja muid elamusi, mis annavad põhjuse mõelda, et ei ole tulnud päris niisama, et ikka põhjusega. Aga enne ja pärast neid saab harjutada viljakat mittemidagitegemist.

Hiidlaste sõnum „õpi päriselt puhkama“ lähtub psühholoogide ja ajuteadlaste kinnitusest, et mittemidagitegemine on kõige tulemuslikum viis vaimse tervise ja tasakaalu taastamiseks ning stressi leevendamiseks.

PÄRAND ON AUASI

Maailm on liikunud selles suunas, et antropoloogidele huvi pakkuvad hõimurahvad tegelikult ihalevad sedasama elujärge, mis antropoloogidel endil.

Ka Hiiumaal on põlvkonnad vahetunud. Päril algupärased hiidlased, kes kogu aeg kahe jalaga saarel olnud, hakkavad haruldaseks muutuma. Tekkinud on sellised hiidlased, kelle kohta Võrumaa folklorist Marju Kõivupuu ütleb: ühe jalaga kohalikud. Need, kes on lühemaks või pikemaks ajaks mujale õppima, raha teenima või muidu elu elama jäänud, kuid mingi side juurtega säilitanud ja siis kas ajutiselt või päriselt tagasi tulnud. Ja muidugi suve- ja uushiidlased.

Suitsusauna aroomi keemilise koostise võib välja arvutada, kena sildiga pakendis panna, kuid seda päril suitsusauna tunnet ei tule. Elavat pärilust katseklaasist ei sünnita. Ja seepärast on hea, et meil on seda päril pärilust veel alles. Hiiumaa ongi teistmoodi, ta ei peagi alluma eurostandarditele ja teda ei saagi panna kõikvõimalikesse mudelitesse. Kasvõi hiiu keel ja oskus sõnadega pilte maalida. Igapäevane käitumine, mis lähitud tavadest, müütidest ja tabudest.

Ja veel üks asi. Aeg. Me räägime, et pole aega ja ei jõua kõike, mida tahaks. Aga aega kas on või ei ole. Hiiumaal ON AEGA. Mida näed, kuid ei usu, seda pole olemas. Tuleb uskuma hakata. ■

XIII Pühalepa muusikafestival

2.-4. august 2024 Hiiumaal

Piletid Piletilevist
www.keremakultuurikoda.ee

ERKKI-SVEN TÜÜR
FLORIDANTE
MARIA LISTRA
ULLA KRIGUL
VANAMUUSIKA
KAASAEG
LAUL
ORKESTRITEOSED
KÄRDLA KIRIK
PÜHALEPA KIRIK

PUHKUSE- REISID

*igale
maitsele!*

Päikesereisid

Elamusreisid

Ärireisid

Siseturism

KALATEHASE
KÕRGESSAARE
92201
HIIU MAAKOND

VISKOOSA

**KUI EELMINE
HOOAEG MEELDIS,
SIIS JÄRGNEVAT
ARMASTAD!
TULGE KÜLLA!**

KÜLASTA MEIE LEHTE:

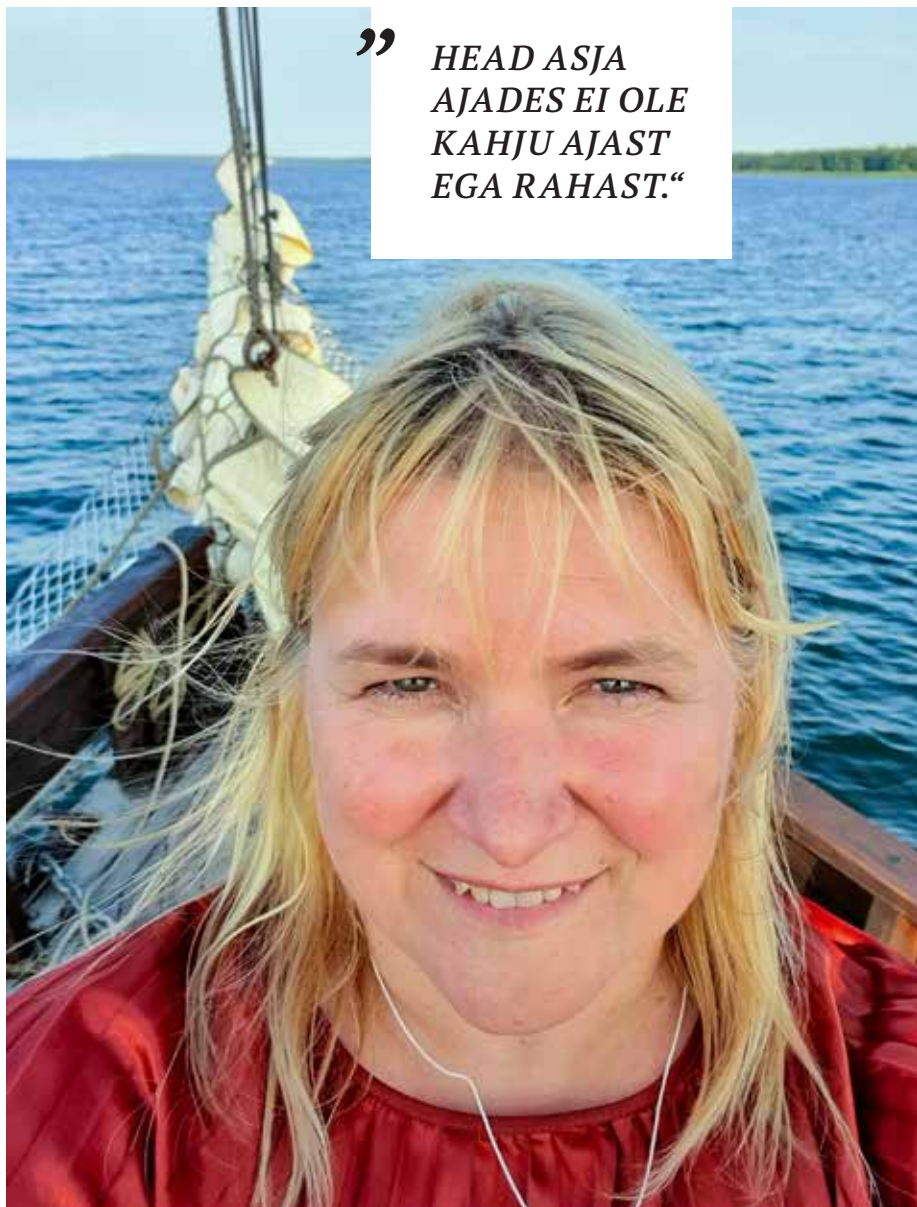

KULTUURI

TEHAS

Hiiumaast ja endast

” **HEAD ASJA
AJADES EI OLE
KAHJU AJAST
EGA RAHAST.**“

„Ute, ute, ute!“ hüüab Hiiumaa turismiklastri juht **Kristel Peikel** oma maja värava taga, kuid lambakarja asemel tormab kutse peale kohale Titanicu-suurune (kirjanduslik liialdus) koer. Seejärel ka lambad, kellel kõigil on nimed ja kellest mõni on väiksena isegi inimese voodis maganud. „Tegeleme siin väikestviisi lambateraapiaga,“ naerab Kristel.

Maja hakkab valmis saama. Kas kogu elu ongi nüüd Hiiumaal? Hauaplats ka siin välja vaadatud?

Maja sai mõnus, vana ja uue sümbioos, kuigi mõned tipid-täpid ootavad veel paika kruvimist. Muud tööd-tegemised Hiiumaal on samuti inspireerivad, nii et hauaplatsiga ma veel väga ei kiirusta. Aga valikut on. Esivanemad on olulised. Kui ei tea vähemalt kolme eelneva põlvkonna vana- ja vaarvanemate matmiskohti, on inimene juurteta. Minu perekonna matmispaiku on Hiiumaal mitu.

Kas lapsed on rahul, et Hiiumaale kolisite?

Olen ise palju ilmas ringi hulkunud ning pean tunnistama, et Hiiumaa on üks maakera erilisemaid ja ägedamaid paiku üldse. Eraldatud ja range looduskaitse all, aga internet ja soe vesi on enamasti olemas. Ka mu lapsed on palju reisinud, aga oskavad Hiiumaa eripära hinnata. Oma esimesed kooliaastad käisid nad Tallinnas ja on Hiiumaale kolimise üle rõõmsad – tänapäeval saab ju sõpradega suhelda ka ekraanide kaudu. Naudiwad nad siin nii poebussi, mis kaks korda nädalas värava taha kohale vurab, kui ka meie lambaid, kes on peaaegu kõik luti-pudelitalled ning keda poisid on sünnist peale õhtuti magama laulnud.

Olen kõrvalt näinud sinu suurt töökoormust Hiiumaa asjade korraldamisel. Kas töötad missioonitundest kantuna, raha pärast või hoopis muul põhjusel?

Head asja ajades ei ole kahju ajast ega rahast. Olen oma loomult selline, et kui midagi käsile võtan, siis teen ära. Ja kipun ka ise oma ülesannete kuhja suurendama, sest pidevalt on ägedaid ideid, mida tuleb püüda ellu viia.

Nüüd on Hiiumaa ka Saksamaa ja Soome sihtturgudel pildil ja järgmine küsimus on hoopis, et kes ja millal teeb Hiiumaale juurde sellise hotelli, mis suudab majutada rohkem inimesi kui ühe bussitäie. Samas mõtlen ka, et ehk peaks hakkama rohkem omaenda välja mõeldud reklaamlausete järgi elama ja päriselt puhkamist harrastama.

Kas oskad öelda ühe põhjuse, miks peaks Hiiumaad külastama – põhju-

se, mis ei ole Hiiumaa ajakirjast läbi käinud. Sellise täiesti erilise sinu tähelepaneku?

Siin saab päriselt ja täiesti omaette olla. Kuigi saan aru, et see võib olla esitsa natuke hirmutav, kui seda varem viljele- nud ei ole. Aga seda tasub proovida, ta- sub ennast proovile panna. Olla omaette nii, et ei teegi midagi ja lihtsalt oled.

Tulise vaidluse vääriline küsimus. Kas mandrilt Hiiumaale elama kolinud inimesest saab hiidlane või... ?

Kivised rannad, võltsmärgutuled ja vandiraiujad on läbi ajaloo paljudest võõramaa meremeestest kohe kiiresti hiidlased teinud. Ehk seepärast võrsubki siinsest geenikomplektist nii palju sära- vaid ja andekaid isiksusi. Ise olen selles mõttes hiidlane, et vaatamata tegemis- tele mandril on juured kõvasti Hiiumaa pinnas. Mõnest püüdlikumast suvehiidla- sest on aastakümnetega hiidlane saanud,

kuigi vanemad kohalikud ütlevad, et see ju pealinna poiss – alles 1972. aastal ostis siia talu! Isegi mõnest agaramast välis- maalasest saab päris kõlbliku hiidlase, kuigi päris-päris hiidlane on see, kes on siin sündinud.

Kas midagi mandrieluga seoses taga ka igatsed?

„Ei mullast sul olegi enam suurt lugu, kui kõndima õpid parkettide pääl,“ kirjutas Runnel. Mul nii ei ole. Kuigi New York City modernne elu on ülilahe, ajaloolises Liibanonis on maitsvad road ja Tallinn on ka täitsa talutav linn, tahan ikka Hiiumaale tagasi. Kui tuleb tahtmine oo- perisse, suurahallikontserdile või kunsti- näitusele minna, siis laevad-lennukid ju liiguvad. Kui juba kohvikusse ja loomaae- da minek, saab ka mandrisõpradel külas käia. Aga kipub vastupidi olema: mandri- sõbrad kipuvad nii agaralt külla, et ega suvel naljalt ainult oma perega kodus olemise päevi polegi. ■

Hiiumill

Vaemla küla 92137 Hiiumaa vald, tel +372 4636121, gsm+372 517 4850, hiiuvill@hiiuvill.ee
www.hiiuvill.ee www.facebook.com/hiiuvill

TÖÖTAV VANA VILLAVABRIK WORKING OLD WOOL FACTORY

Vaemla villavabrik

” TULEB KASUTADA
VANU MASINAID
JA KOHALIKKU
TOORAINET, ET OLEKS
VÄIKE JALAJÄLG.”

Keeran Vaemla mõisa varemete lähedal suurelt teelt väiksemale. Minu ees seisab mõisa heinaküün. Maalähedase hoone peale on trükitähtedega kirjutatud: VILLAVABRIK. Pargin, sammun lubjakarva hoonesse ja uurin siinse perenaise Kadri Valdma käest, kas tegemist on ikka villavabrikuga, nagu kiri lubab.

Leian end rauast tööhobustega täidetud ruumis. „Need villatöötlemise masinad on 120 aastat vanad,“ ütleb Kadri ajaloo-hõnguliste seadeldiste kohta. „Kunagi ammu, kui elektrit polnud, siis oli õues aurumasin. Nüüd on igal masinal elektrimootor,“ lohutab ta.

KÕIK TULI NULLIST ÜLES EHITADA

Siinne tootmine sai alguse 1990. aastate omandireformist, mil Kadri ämm ja äi vara enda omandisse üle võtsid. Pikemat aega polnud siin midagi tehtud, kõik oli vaja üles tuunida.

Uurin, kui tihti masinad vaeva näevad. „Igapäevaselt, kuid vastavalt vajadusele,“ selgitab perenaine. Kuna ollakse väike ettevõtte, siis masinad ei tööta kaheksa tundi jutti ja üks tööline teeb mitut eri tööd. Kokku ollakse kogu maja peale seitsmekesi.

Villa saadakse Hiiumaa lambakasvatatelt. Ise ei kasvatata. Suveperioodil naudivad maja ees elu sõpradelt laenatud lambad – inimestel tore vaadata.

Linnainimesena küsin, kas kõik lambad ei ole vennad, kas lambavill on erineva kvaliteediga? „Noorel lambal on pehmem vill, aga enamik villast on kvaliteetne. Vahel on „traadid“ sees ja siis mõtled, et mis tõug see on. Me looma ei näe, vill tuuakse koti sees,“ räägib Kadri.

„VÄIKE LAMBAMÄRK“

Märgin, et Hiiumaa turismiklastri liige käis Viljandi folgil ja luges kokku kolmkümmend kampsunit „väikese lambamärgiga“. „See ju meie logo!“ rõõmustab Kadri. Tuleb välja, et logo sai alguse kampsunil defekti peitmisest. Midagi oli vaja sinna panna. Pandi väike lammas.

Mandril müügivolüümi 31 aastat tegutsenud ettevõtte ei ole. Enamik toodangust müüakse suvel Villavabrikus. Mandril käiakse kahel laadal. Neti kaudu tehakse samuti tellimusi. Mõned käivad suvel kampsikuid ja sokke vaatamas, kuid osta ei taipa enne, kui läheb külmaks. Kodulehel on pildid, sealt saab tellida, kui saadad mõõdu. Peab muidugi ootama, kohe ei saa.

SAAREL ON MÕNUS

Kas toode on kallis? Kadri selgitab, et hind hoitakse nii maas kui võimalik. „Oleme väikesed, ei suuda palju toota, see on aus hind. Lambavillaga on tööd päris palju. Villa pesemine on päris selline, ei oska kohe öeldagi, see on raske.“

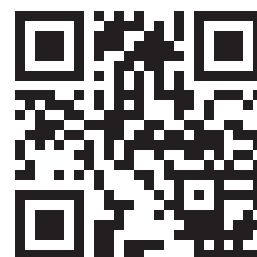
Huvitav koht on „punanurk“, nagu Kadri seda kutsub. Seinale kleebitud nõuka-aegsed ajalehed, remondi käigus välja tulnud. Seinal on ka silt: Villa- ja jahu-tööstus. Esimese vabariigi ja Vene ajal käis siin ka jahu tootmine.

Kadri ise on Tartust. Abikaasa Mihkel, kellel täna vaba päev (muidu rabab kogu aeg tööd teha – seletatakse), on Hiiumaa mees. Kas Kadrit miski mandrile tagasi ei kutsu? Ei. Elada seal enam ei tahaks. „Saarel on turvaline ja mõnus elada,“ on ta kindel ja mina märkan aknalaua istumas väikest lammast, kes näeb samuti kuidagi mõnus välja. ■

Kindel koht,
kuhu tulla
hiiumaale.ee

#Kassari Puhkekeskus #Vetsi Talli Puhkeküla #Resto Lest & Lammas #Hiiu Õlle Koda

Puhka Orjaku!

ORJAKU SADAM 58°47,310' N, 22°46,250' E, Kassari, Hiiumaa vald 92114, www.hiiumaasadamad.ee

iiUmek
RESTO & KÜLALISTEMAJA

+372 5911 1258
iiumekk@gmail.com
f iiUmek

Mihkel Heinmets
peakokk,
MasterChef
Eesti kohtunik

KASSARI KKNP
KULTUURI-
NELJAPÄEVAD

ORJAKU SADAMA KÜLAMAJA

Info, meened, näitused, kultuuri-
üritused, peoruumide rent,
kaugtöökontor
Avatud juuni-august IGA PÄEV
+372 5244 820 f Orjaku
orjaku@orjaku.ee

SUVI KASSARIS & KASSARI KULTUURINELJAPÄEVAD

Sündmused maist septembrini!
www.suvikassaris.ee +372 5244 820

KALASTUSRETKED GIIDIGA
+372 5694 6797, hiiumaalekalale.ee
f Hiiumaalekalale.ee

S/V "LISETTE" SÕIDUD MERELE
kapten Marek Rätsep, +372 5283 710
marek.ratsep@gmail.com
f S/V Lisette

JALGRATASTE RENT
+372 5244 820
maeotsa@maaturism.ee

NINA TALU PUHKEMAJA

www.ninatalu.ee
+372 5663 7527
tiina@ninatalu.ee

DAGEN HAUS KÜLALISTEMAJA

www.dagen.ee
+372 518 2555
dagen@dagen.ee

MEREKALDA PUHKEMAJA

www.merekalda.eu
+372 514 6100
margus.uudla@gmail.com

HIIMUMAA SUMMERHOUSE

www.summerhouse.ee
+372 56 649 193
hello@summerhouse.ee

Viscosa kultuuri- tehas

Kõrgessaares asuva Viscosa kultuuritehase üks eestvedajatest Marco Pärtel räägib Hiiumaale kolimisest ja kultuuritehase ambitsioonikatest plaanidest.

„Tundub kuidagi nii, et meil midagi ei olegi olnud plaanis, aga kõik asjad juhtuvad,“ ütleb Marco Pärtel, kes 2022. aasta augustis hiiglasliku endise tehase koos kahe sõbraga ära ostis ning „Utopia nr 9“ nimelise sihtasutuse asutas. Ja töepoolest, sealt alates on palju juhtunud. „12 kontserti, 10 teatrietendust, üks püsinäitus ja üks väga lahe India DJ muusikaüritus. Kõik erinevad vajalikud kontseptsioonid saime ära proovida,“ loetleb Marco esimese hooaja tegevusi.

Viscosa kultuuritehas on end sisse seadnud hiiglaslikku hoonete kompleksi, kus kunagi tegutses nii kunstiindivabrik kui ka hilisemal ajal kalatehas. Rahvasuus kutsutakse kohta Viskoosaks, kuigi ametlikult on tegemist Kõrgessaarega. Kui parkimisplat-sil autost väljuda, ei saagi esmapilgul aru hoonete mastaapsusest, alles siseöuele astudes tabab vau-eft, tegemist on tõelise industriaalse maiuspalaga.

1912. aastal rajas Kõrgessaarde kunstiindivabriku Peterburi ettevõtte AS Viscosa, mistõttu rahvasuus sai sellest paigast Viskoosa. Uhke rajatise omanike hulgas on ajalooürikutes nimetatud De la Gardie, Stenbock, Ungern-Sternberg, Stackelberg, Bodarevskaja. 1984. aastal hakkas osas hoonetes tööle Hiiu Kaluri konservitehas, siin valmisid näiteks konservid „Tallinna kilud“.

„Katusealust pinda on siin 12 000 m² ringis ja 2023. aasta suvel oli kasutusel umbes 3000 m²,“ räägib Marco mind tehasesse sisse juhatahes. Need ruumid lubavad mõelda suurelt, siin on avarust ja fantaasia hakkab justkui iseenesest lendama, mis siin kõik võiks kunagi olla. Marco kõrge mõttelend kinnitab lennukat tulevikuvisioni igati.

BIOSFÄÄRI ASEMEL PEOSFÄÄR

Pikalt oli laual projekt luua siia Biosfääri programmiala külastusekeskus. „Eesmärk oli koondada kokku loodusharidus ja turism, teha ruumi õpperuumidele. Kahjuks ei olnud sel hetkel kedagi, kes oleks olnud sellises mastaabis teema eestvedaja. Mis ei tähenda, et siin loodusharidusele tulevikus ruumi ei ole. Kuna aga Biosfäär sai juba lubatud, siis kõlapildiliselt asendasime selle Peosfääriga. Selleks kaasasime oma ala helgemad pead ja tegime esimese hooaja,“ räägib Marco.

Taaskasutus on kultuuritehase ruumides a ja o. Seda on näha igal pool, näiteks muljetavaldav *blackbox*-teatrisaal on loodud null euroga, osa baari sisustusest on pärit Tallinnast, endisest restoranist Vertigo, baaripukid on ise tehtud jne jne. Marco soovib võimalikult palju kohalikke ja kohalikku projektidesse kaasa haarata. „Keskkond ise dikteerib väga palju, millega tegeleme,“ on Marco veendunud. Näiteks pakutakse kultuuritehases kohalikku Viskoosa õlletootja erinevaid õllesorte ning plaanis on humalakasvatust ja kanala rajada tehase territooriumile. Tulevikus ka taskukohane kapselhotell.

TALLINNAST HIIUMAALE VÄÄRTUST LOOMA

Aga mis seob kinnisvaraplaneerimist ja loodusturismi õppinud ning Tallinnas pikalt kinnisvarasektoris tegutsenud Marcot Hiiumaaga? „Naine ja lapsed,“ vastab Tallinnast pärit Marco kiirelt. Ka hiidlane Triinu õppis ja töötas Tallinnas, aga kuidagi tõmbas kodusaares tagasi ja kui südame kutse juba nii suureks läks, siis sündiski otsus kolida. Viimase tõuke andis koroonaaeg. Mõistlik tundus kasvatada lapsi nii mõnusas keskkonnas nagu Hiiumaa.

Kuidagi juhuse tahtel leiti igati sobiv

Marco Pärtel.

” **VISCOSA
KULTUURITEHASEST
SAI JUHUSE TAHTEL
MU ELUPROJEKT!**“

maamaja Viskoosast kümnekonna kilomeetri kaugusel asuvas Puski külas „Nüüd meil tuleb Puski külas juba neljas talv, talvepuudki tellitud ja riita laotud,“ muigab Marco. Tema sõnul on Puskis külaelu aktiivsem kui kunagi varem. „Üks pere tuli pool aastat enne meid ja teised tulid kaks kuud varem.“ Muuseas, sellel aastal valiti Puski Hiiumaa aasta külaks.

Triinu olemist toetamas koduseinad, ei tekkinud tal küsimustki, kuidas realiseerida oma ambitsiooni. Küll aga sai põhiküsimuseks, kuidas Marco endale sobiva rakenduse leiab. Ja taas kord juhuse tahtel tekkis võimalus olla kaasamõtlejaks hiiglaslikus tehasekomp-

leksis. Nüüd on käed-jalad tööd täis, nii et puhkehetkegi ei leia. Marco loodusturismi- ja kinnisvaraalane kogemus ning taust sobib sellise ettevõtmise jaoks nagu valatult. Tegelikult on terve pere, kolm last ning isegi Marco Tallinnas elav teismeline laps ning sõbrad ja sõprade lapsed, sellesse projekti kaasa haaratud. „Siin jagub kõigile tegemist ja rakendust. Kolme aasta pärast võiks Viscosas olla toimiv ettevõtluskeskkond, kus toimetaavad kohalikud meistrid, leiavad aset väärt kultuurisündmused ning inimesed on selle koha omaks võtnud. Meie kontseptsioon on luua uut väärtust, hoida kesk-konda avatuna ideedele ja jõudumööda seda parendada.“ ■

Kuidas Eestisse elama sattusid?

Olen Eestit külastanud koos oma eestlasest elukaaslasega kümme aasta jooksul palju. Iga reisiga sai mu süda siinsest riigist veidi rohkem sisse võetud. Kui meil tekkis idee siia kolida, läksin sellega heal meelel kaasa.

Tihti ütled, et Hiiumaa on Eestis üks sinu lemmikpaiku. Kuidas kirjeldaksid saart inimesele, kes pole seal kunagi käinud?

See on piisavalt väike, et kogu saar vaid mõne päevaga läbi käia, kuid kui on rohkem aega, saad hakata selle eri kihte läbi lappama ja neid kihte on palju! See on saar, kus suur osa „head“ on peidus ega avane esimesel pilgul.

Lemmikmälestus Hiiumaalt?

Olen saarelt saanud lugematul hulgal meeldejäädvaid elamusi, mõni neist on aga eriti emotsionaalne. Näiteks oli mul õnn kohtuda legendaarse isiksuse Ave Alavainuga, kelle värvikas iseloom mulle hinge läks ja sinna ka jäi. Meist pidid saama sõbrad, aga kahjuks Ave lahkus natukene aega pärast meie külaskäiku.

Hiiumaal on loodust nii et tapab. Kuhu saare fauna sind enim tõmbab? Padrikusse või mere äärde?

Ma jumaldan vett, seega olen eriti armunud merega seotud tegevustesse. Sain hiljuti võimaluse oma kalapüügioskused proovile panna päris ehtsa hiiu kapteniga ja vinnasin uhkusega paati kolm haugi.

Hiiumaa sõber Justyna Seniuta

*Üks poolatar
kõnnib ringi mööda
Eestimaad, tihtipeale
seljas fliis, millele
suurelt kirjutatud
„Hiiumaa“. „Vot see
on üks imeline koht,“
selgitab ta kõikidele.*

Minu jaoks esmakordne kalastuskogemus! Lisaks oli mul au koos Marek Rätsepaga ette võtta matk eheda puulaeva pardal. Eelmisel talvel käisime võrku välja tõmbamas Imre Kiviga. Ah (*lõõb käega*), kõik merega seotu on Hiiumaal maagiline!

Kuidas kirjeldada Hiiumaa kultuuri ja inimesi?

Hiiumaa kultuuri üks suur osa on külalislahkus. Sealised inimesed on erakordselt vastutulelikud, jutukad ja kutsuvad sind alati enda juurde tagasi.

Kuidas sulle saare elutempo meeldib?

Hahaa! Elutempo Hiiumaal on täiesti hämmastav ja palju aeglasem kui kuskil mujal. Arvestades minu „ajapimedust“, sobib see mulle ideaalselt!

Kas saarel on mõni vähem tuntud koht, mida soovitaksid uurida?

Ma ei tea, kui peidus see koht on, aga mulle ääretult sümpatiseeris pisike ja õdus Kassari muuseum, mille püsiekspositsioon „Tuli, vesi, õhk, maa“ on kuidagi ääretult intiimne ja soe. Samuti soovitsin külastada Reigi pastoraati.

Lemmikaastaag Hiiumaa külastamiseks?

Ausalt: iga aastaag pakub ainulaadset elamust. Olen saarel käinud tihti ka talvel ja kuigi see aeg pole tavamõistes turismihoaeg, leidub seal ka sellel ajal meeelolusid, mis vajavad avastamist.

Kui peaksid Hiiumaa ühe lausega kokku võtma, siis mida ütleksid?

(Eesti keeles)
Hiiumaa on
muinasjutt!

*Soul-food restoran,
kaunid külalistoad
ja väärrika ajalooga Suursadam*

+372 555 31230

Booking
.com

www.ungrumaja.ee
Suursadam, Hiiumaa

**SUVE-RESTO JA BAAR
KÄRDLA SADAMAS**

**+372 5550 5587
BRIISBAR.EE**

BRIISBAR

Nelja Nurga galerii

Nelja Nurga galeriisse tasub sammud seada, kui on huvi Hiiumaaga seotud loomingu vastu. Siinsed galeristid näevad palju vaeva, et tuua küllastajani saare omanäoline looming eri kunstivormides.

Kärdla keskväljakult leiame linnupesa-sarnase kunstigalerii. Hiiumaad ning seal toimuvat läbi ja lõhki tundev volikogu liige Tuuli Tammla suunab mu galeriisse sõnade saatel: „Ka sellest kohast peaks seoses Hiiumaaga rääkima!“ Galeriis võtab meid vastu üks Nelja Nurga galerii eestvedajatest, kunstnik ja õpetaja Liia Lüdigi-Algvère.

Kuidas saaks sind tutvustada GO Hiiumaa lugejatele, kui välja peaks jätta sõnad „maalikunstnik ja pedagoog“?

Olen hiidlane, sündinud Hiiumaal, hiidlastest isa ja ema lapsena. Elasime Kärdlas. Enne kogu perega mandrile kolimist käisin aasta ja veerandi Suuremõisas koolis. Pärast ERKI-i lõpetamist tulin abikaasaga Hiiumaale tagasi. Jäime elama Lõuna-Hiiumaale Haldi küla Põllumäe tallu.

Nelja Nurga galeriiga seostub kummaline hääliitsus hiku! Mida see tähendab?

HiKu on loovisikute vabaühendus, mis koondab Hiiumaale elavaid ja kaunitest kunstidega tegelevaid isiksusi, aga ka kunstihuvilisi ja kultuuriga lävivaid inimesi. Asutati see 2008. aasta suvel Märt Rannasti eestvõtte. Asutajaliikmeid oli viisteist ja 15. juunil 2015 avas HiKu eksperimentaalse galerii, esimese oma-taolise Hiiumaal.

Kas midagi sellist on saarel veel?

Minu teada taolist galeriid teist ei ole.

Kuidas see töötab, kas näitused roteeruvad ja kes valib sinna teosed?

Galerii töötab aasta ringi ja õhinapõhiselt. Kes on vaba, see teeb ukse lahti ja valvab neli tundi. Tavaliselt reedeti-lauapäeviti, suvekuudel ka neljapäeviti või tihemini. Teistel päevadel kokkuleppel, helistades uksele olevate Kärdlas elavate HiKu liikmete telefoninumbritele. Näitus galeriis kestab üldjuhul umbes kuu, aga on olnud ka mõnepäevaseid väljapane-kuid kahe pikalt ette planeeritud näituse vahel.

Kas galerii mängib rolli kultuuri-turismi arendamisel Hiiumaal ja kuidas täpsemalt?

Ilmtingimata! Kuidas täpsemalt, sellele on keeruline vastata. Mina tegelen loominguga ja LOODAN, et galeriil on oma roll.

Kas Hiiumaa ise innustab sinu loovust?

Minu puhul on mu etnograafilised akvarellid kõige otsesemalt Hiiumaaga seotud. Alates „Hiiumaa kalendripiltidest“ ja jätkates „Triibuliste“ seeriatega. Hiiumaa muuseumile olen kopeerinud hulgaliselt vanade küitkuubede triibustikke. Õlimaalis olen maalinud Hiiumaa randa ja merd kohapeal. Ka Hiiumaa loovisikute portreesid kohalikus olustikus ja viimasel ajal Hiiumaa „Külalisi“.

Kas oleks võimalik kirjeldada „Hiiumaa kunstimaastikku“?

Mõistsin Hiiumaal Kiduspäel suvepraktikal ERKI ajal joonistades-maalides, et just see koht, see saar, loodus ja inimesed on need, mis mind inspireerivad. Hiiumaa inimesed on väga ilutundlikud. Sat-tusin Hiiumaale tagasi ajal, kui Kärdlasse oli tööle suunatud Tartu Kunstikooli lõpetanud Ott Lambing (1955–2019). Ar-mastus ja kirg kunsti ning Hiiumaa vastu pani teda korraldama Hiiumaa kunstnike ühisnäitusi, samuti selliseid, kus profes-sionaalid ja isetegevuslased koos – need näitused toimusid samuti kaks korda aastas pea 20 aastat alates läinud sajandi varastest kaheksakümnendatest. ■

Nelja Nurga galerii pakub Hiiumaaga seotud loojate teoseid. Esindatud on maal, foto, graafika, skulptuur, tarkkunst, disain ja veel mitmed valdkonnad. Lisaks kunstile pakutakse ka Hiiumaaga seotud heliloomingut ja kirjandust.

TULE AVASTA HIIUMAA AJALOOLINE PÄRL – SUUREMÕISA LOSS! PAKUME TURISMITEENUSEID, SH MAJUTUST, TUURE, KULTUURI

*Hiiumaa ametikooli aiapäev
25. mail 2024*

*Suuremõisa lossipäevad
7.-8. juunil 2024*

HARIDUS AJALOO SÜDAMES – HIIUMAA AMETIKOOL

www.hak.edu.ee
www.suuremoisaloss.ee

Ülo Sooster. Autoportree.

Ülo Sooster — 100 —

Hiiumaalt pärit Ülo Sooster oli üks Eesti mõjukamaid kunstnikke. Vestleme Ülo Soosteri Iisraelis elava kunstnikust poja Tenno Pent Soosteriga Hiiumaa olulisusest nii tema kui ka isa jaoks, Ülo Soosteri loomingust ja Hiiumaa mõjust sellele.

Räägite väga hästi eesti keelt, kuidas olete suutnud keeleoskuse säilitada?

Loen ja püüan kuulata raadiot, vaadata telesaateid. Eks see on siiski alla käinud võrreldes varasemaga, sest ei ole suurt praktikat.

Kui sageli Eestisse ja Hiiumaale satute?

Enne COVID-perioodi käisin kord või kaks aastas. Hiiumaale ja Pendi tallu tulin Eestis oleku ajal kindlasti, seal elas pikka aega minu tädipoeg, aga nüüd ta on kolinud Pendlilt veidi eemale. Praegu on mul Iisraeli keerulise olukorra tõttu raske reisida, aga loodan, et olukord muutub ja saan „Ülo Sooster 100“ üritustele ikka tulla.

Mida Hiiumaa teie jaoks tähendab?

See koht elab mu südames, siit tuli pere ja perekonnanimi. Ma sündisin ja elasin küll Moskvast, aga mul ei liigu midagi sees, kui mõtlen Venemaast ja Moskvast, ent kui tulen Eestisse, eriti Hiiumaale, siis ma tunnen, et ma olen siit pärit. See on minu oma. Mul on unistus, et ostan talu Hiiumaale. Suvel olen Hiiumaal ja talvel Iisraelis. Praegu veel ei ole jõudnud teoks teha.

Millised on teie jaoks erilised kohad Hiiumaal?

Vanaisa elas ka Emmastes ja minu lapsepõlv möödus rohkem seal kui Pendi talus. Emmaste kandis on kõik need põnevad kohad, Sõru koos kalameestega, seetõttu huvitab mind praegu ka Sõru festival.

Majakad on väga huvitavad, Kõpu majakat olen ka ise joonistanud. Veskid meeldivad ja meri muidugi. Hiiumaa oli ju kinnine piiritsoon, väga huvitav oli käia vaatamas neid pikalt suletud kohti. „Estonia“ mälestusmärk meeldib, aga see tekitab ka kurbust. Käina on põnev koht.

Kuidas te isa loomingus Hiiumaad tunnetate?

Isa leidis oma tee kunstis läbi Hiiumaa kadakate. Varasemas loomingus on märgataval kohal kadakad, mitte sürrealistlikud, mis tulid tema hilisemas loomingus, vaid need ehedad kadakad. Kord kui olin Hiiumaal Pendi talus, leidsin ühe koha, mis mulle tuli tuttav ette, isa oli just seda kohta enda loomingus kasutanud. Hakkasin kadakaid ka ise rohkem uurima, sest nad on nii eri kuju ja vormiga.

Kas Eesti ja Hiiumaa jäi Ülo Soosteri jaoks alati oluliseks?

Jah, kindlasti. Hiiumaa ja Eesti oli tema jaoks väga lähedane ja oluline. Eesti võttis ta endaga kaasa Moskvasse.

Ülo Sooster oli eesti modernistlik kunstnik. Ta sündis 1924. aastal Käina vallas Ühtri külas. Pärast Ühtri algkooli lõpetamist õppis ta edasi Kärdla realkoolis, 1943. aastast aga juba kõrgemas kunstikoolis Pallas – ENSV Tartu Riiklikus Kunstiinstituudis, kus tema õpetajate hulka kuulusid kunsti korüfeed nagu Ado Vabbe, Aleksander Vardi ja Elmar Kits. Pärast kooli lõpetamist 1949. aastal Sooster vahistati kui „paadunud dekadent“. Kasahhi NSV-s asunud vangilaagrist vabanes ta 1956. aastal ja 1957. aastast elas vabakunstnikuna Moskvast, kus ta ka 1970. aastal suri. Soosteri loomingut iseloomustab sürrealism. Kuigi kunstnik töötas Moskvast, oli 1960. aastate Eesti maalil tema mõju märgatav. 1970. aastal leiti ta oma ateljeest surnuna. Soosteri põrm toodi Eestisse ja maeti Metsakalmistule.

Kus te tunnetate Hiiumaal kõige rohkem isa ja tema loomingut?

Ikka Pendi talus, ta joonistas seda väga palju. Meil oli väga suur aed, mida ta sageli pildile püüdis, ja Hiiumaalt tulid ka kalad, eriti lestakalad, tema loominguks. Ta jumaldas lestakala. Lest on väga huvitav ja omapärane, kaks silma ühel pool.

Juba ammusest aegadest on kala-meestel perekondlikud märgid kalavõrkude märgistamiseks, et need segamini ei läheks. Avastasin enda jaoks hiljuti, et ka Pendi perekonnal on enda märk, ankru moodi. Nüüd lisan ka enda töödele selle märgi.

Väga palju kunstnikke ja kultuuriinimesi on Hiiumaaga seotud, mis te arvate, miks see nii on?

Siin on olnud väga palju eri rahvustest tulijaid, näiteks rootslased jt ja ma ei

tea, kas tegelikult ka piraadid nende hulgas olid, aga mulle meeldib rääkida sellist lugu, et olid piraadid, mehed jäid Eestisse ja töid teised geenid ning need annavad nüüd huvitavaid tulemusi. (*Naerab lõbustatult.*) Teiseks, keegi Hiiumaad on meteooriit ja isa rääkis ikka, et see tõi kaasa kosmilisi jõude ning kohalikud on seetõttu erilised ja eestlastest erineva välimusega.

Mida isa veel on rääkinud Hiiumaast?

Oma perest rääkis, Pendi talu oli suur, kümme lehma, kuus hobust ja sead. Mehed olid kõik kunsti poole, vanaisa muusik ja tema vend helilooja. Naiste peal oli kogu talu.

Viimased aastad rääkis ta, et tahaks tulla Eestisse tagasi ja võib-olla Pendi talusse meistritöökoja teha, kus rahulikult tööd teha. Ta igatses Hiiumaad rahu. ■

„ÜLO SOOSTER 100“ TÄHTSÜNDMUSED 2024

- Eesti Ajaloomuuseumi Suurgildi hoones avatakse 8. märtsil näitus, mis koosneb kolmest osast: Hiiumaa ja Tartu, Kasahstan ja Karlag, armastus ja vabadus. Näitus liigub septembris Hiiumaale. Hiiumaal täiendatakse väljapanekut kunstniku Hiiumaa-kesksete töödega.
- Mikkeli muuseumis saab 18. oktoobrist näha näitust „Sooster 100. Vaade erakogudest“. Näitus toob vaatajani erakogudes asuvad teosed.
- Tartus avatakse aprillis ERM-i vahetuvate näituste saalis rahvusvaheline sürrealisminäitus „Sürrealism 100. Praha, Tartu ja teised lood...“, kus eksponeeritakse ka Ülo Soosteri töid.
- Lisaks on Kärdlasse plaanis püstitada Ülo Soosteri mälestusmärk. Kunstniku sünnikodu juures Pendi talus on mälestusmärk juba olemas. Tenno Pent Soosteril on kavatsus edaspidi teha ka kunstiresidentuur kunstnike jaoks Pendi talu.
- Loodud on Ülo Soosteri fond (Sooster Foundation SA) ja FB-s Ülo Sooster 100 lehekül.

Klaasikunstnik *Kalli Sein*

”**HIIMUMAA ON LOOMISEKS IDEAALNE PAIK!**“

FOTO: KAJA HIIS-RINNE

Astume Kärddlas sisse kohta nimega KlaasiPank. Suures osas on ruum muidugi täidetud klaasist esemetega, üks huvitavam kui teine. Kogu selle ilu ja helkimise keskel askeldab klaasikunstnik Kalli Sein.

Kas siinne koht on rohkem galerii või töökoda?

Pigem avatud ateljee. Töökoda on mul kodus. KlaasiPangas, mis sai sellise nime seetõttu, et maja on kunagi ehitatud pangale ja ateljee asub pangasaalis, on mul klaasisulatusahjud, helmeste valmistamiseks leekpõletid ja klaasilõikamislauad. Seega saab siin tehtud atraktiivsemaid töid ja väikesi teenustöid.

Olen kuulnud sinu klaasikunsti kursustest. Kuidas need välja näevad, kellele mõeldud on?

Tegemist on rohkem nn töötubadega, mis kestavad üks-kaks tundi ja mõeldud on ühele kuni neljale osalejale. Noorimad õppurid on olnud kaheksa-aastased. Inimesed võtavad ühendust ja avaldavad soovi tulla, saame katsetada kas leekpõletitel helmeste valmistamist või ka klaasi lõikamist ja -sulatamist või tehnikate kombineerimist. Loenguvormis olen ka suurematele gruppidele tutvustanud nii Eesti klaasiajaloo alguspunkti Hiiumaal Hüttil aastast 1628 kui ka veidi klaasitehnikatest rääkinud.

Tulid abikaasa Valev Seinaga Hiiumaale elama 1986. aastal. Kas teadsid siis, et jääd saarele?

Valevi vanemad on hiidlased ja kuigi 1960. aastatel Tallinna siirdunud, siis soovist tagasi tulla soetati 1970. aastatel siia talukoht. Valev on Hiiumaal suvitunud sünnist saati. 1986 liitusin suvitustega mina ja elama kolisime siia 2009. aasta sügisel. Teadmine oli kindel, et jääme siia.

Milline on Hiiumaa mõju su kunstile?

See on muutunud mängulisemaks. Varem ma töodes väga palju värvi ei kasutanud. Lisaks värvile annab Hiiumaa elule avarust, siin on ruumi ja vabadust

olemisse ja mõtlemisse ning selle kaudu ka loomingusse.

Kas sinu loomingul on sotsiaalne sõnum, mida soovid edasi anda?

Sotsiaalse sõnumiga kunstnik ma kindlasti pole, kuid ümbritsev elu midagi kindlasti mõjutab. Olen terve elu armastanud vanu asju ja looduslähedasi tegevusi. Klaas on materjal, mille tootmine nõuab kõvasti energiat, kuid mis õnneks on pea lõputult taaskasutatav, ning sellega olengi viimased aastad järjest enam tegelenud. Seegi omamoodi sõnum.

Kuidas iseloomustaksid saarel kunstilist tegevust? On siin piisavalt loometööga tegelevaid inimesi?

Siia on järjest tulnud erinevaid loomeinimesi ja Hiiumaa on loomiseks ideaalne paik. Lisaks on hiidlased ühed (elu)tervemat inimesed mitte üksnes oma suurepärase huumori, vaid ka tervisestatistika näitajate poolest. Ma pole oma elus varem nii palju kultuurisündmustega seotud olnud, olgu publikus või ka korralduspoolelt, kui siin Hiiumaal elades.

Kus sinu töid aastal 2024 näha võib ja milliseid näituseid või kultuurisündmusi soovitaksid inimestel saarel külastada?

Minu töid näeb osaliselt kas ateljees Kärddlas või Nelja Nurga galeriis. Kindlasti on 2024. aasta Hiiumaal väga kunstirohke, näitusi toimub paljudes kohtades. Hiiumaa Muuseum on 2024. aastaks väga plaaninud huvitavad näitused Kaljo Põllo ja Ülo Soosteri loomingust. Reigi pastoraadis tuleb taas suur ajalooga põimitud kunstinäitus, meie väikese loomingulise ühenduse HiKu juhitas Nelja Nurga galeriis on mitu põnevat näitust – veebruaris alustab Santa Zukker oma personaalnäitusega, püüame näidata ka Hiiumaa verinoort kunsti, sekka saarega seotud kunstnike laia tegevusala (Maret Kukkur lavastuskunstnikuna, Robin Nõgisto maalid, HiKu aastanäitused) ning sügisel on siia tulemas kõrgetasemeline insenerikunst – laboritarvikute loodud valgustid, mööbel, objektid ehk taaskasutus, autoriks Ain Toim.

Huvitava programmiga on välja tulemas ka teised kohad. ■

praamid.ee

Mugav
e-piletisüsteem

Take Off

Kohapeal valmistatud
soe toit pardarestoranist!

R kiosk

Külluslik
pardapood

KALATEHASE
KÕRGESSAARE
92201
HIIU MAAKOND

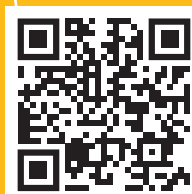
**VIS
CO
SA**

**TULLES KÜLLA,
POLE UNEPESA
LEID TAKISTUSEKS!**

KULTUURI

TEHAS

UURI VABU RUUME:

Maret Kukkur

„rabeleb
kultuuriasjadega“

2020. Genius Loci I. Külalised. 1877. 1910. 2020 maal, skulptuur

*Maret võtab meid vastu
natukene müstilises kohas,
Reigi pastoraadis. Peale
tegusa naise näeme ka
huvitavat klaasinäitust,
mida Maret kureerib.*

**Äkki räägid paari sõnaga endast? Eel-
kõige huvitab seos Hiiumaaga.**

Kuna Hiiumaal on keeruline saada
hiidlaseks ja see on siia elama kolinud
mandriinimesi tihti ajanud, siis ma
ei üritagi, vaid tunnistan ausalt, et olen
Mustamäelt. Minu emapoolne suguvõ-
sa on pärit Hiiumaalt Reigist, vanade
hiiruootslaste järeltulijad, isapoolne
suguvõsa on pärit Ida-Virumaalt ja kuulu
järgi mingit liini pidi ka rannarootslaste-
ga segatud.

**Sind tutvustatakse nii: „Rabeleb
paljude kultuuriasjadega.“ Mida see
tähendab?**

(Naerab) Seda peaks küsima algallika
käest. Ma ei tea, mis see kultuuriasjadega
rabelemine tähendab. Võib-olla, et teen
kunsti ja produtseerin. Samas kui vaadata
„kultuuriasja“ laiemalt, siis olen olnud
loovisikuid puudutavas seadusemuuda-
tuse töögrupis ja paar rida seadusest on
ka minu panus.

**Räägi palun enda näitusteseeriast
„Genius Loci“. Mis tehtud, mis teok-
sil? Ja mida üldse tähendab „Genius
Loci“?**

2021. Genius Loci II. Legend. 1781. 2021 tekstiilikunst

2022. Genius Loci III. Teised. 1948. 1986. 2022 keraamika

2023. Genius Loci IV. Elu. 1628. 1928. 2023 klaasikunst

Genius loci tõlketähendus on kohavaim. Nime kasutuselevõtt on seotud kohaga, kus näitused toimuvad. Põhjusega, et esimeste kunstinäituste ajal aastatel 2013–2015 küsisid külastajad pidevalt, mis siin varem on olnud. Uurides pisut koha minevikku, sai üsna selgeks, et see on nii tihe, täis sündmusi ja isikuid, kellest osa on suuremad kui elu, seda kõike pole võimalik ühe korraga ära rääkida.

Igal aastal on fookuses üks sündmus, ajajärk või inimesed ning see koos kaasaegse kunstiga täidab maja ja sünnitab uue kohavaimu kõigi jaoks, kes selles „Gesamtkunstwerk’i“ sees on olnud ehk viibinud. Nii ma vähemalt loodan ja selline on alati eesmärk, luua üks uus tervik.

Aastal 2024 on fookuses perekond Rinned, neid on olnud siin mitmeid ja erinevatel aegadel, kunstiks on graafika.

Meie kaasaegse kunsti kureerimisviisi võib vist tituleerida vanamoodsaks, 20. sajandist pärit kunsti jaotamist eri stiilideks, liikideks, distsipliinideks: maalikunst, graafika, tekstiilikunst, keraamika jne.

21. sajandi eneseväljendus ei sea selliseid piire. Kuid kui küsida, kuidas rääkida kunsti-kaugele inimesele kunstist nii, et see oleks hoomatav, ei hirmutaks, mõjuks ligitõmbavalt, siis meile (Kalli Sein, Valev Sein, mina) midagi sügavamat pähe ei tulnud.

Kas Reigi pastoraat sai näituste jaoks valitud vaid pragmaatiliselt, ruumide pärast või on sellel kohal sinu jaoks ka mingi isiklik tähendus?

See on puhas juhus. Aastal 2012 otsis toonane Kõrgessaare vald võimalust, kuidas ja kus tähistada Hüti klaasikoja loomise aastapäeva. Katrin Kivivuori (end. Sarapuu) lähenes ülesandele väga lihtsalt, tõi ühte tuppä kokku klaasikunstniku Kalli Seina, maalikunstniku Valev Seina ja teatrikunstniku Maret Kukkuri, leppis Reigi Jeesuse koguduse juhatajaga kokku maja kasutamise ning edasine on juba ajalugu.

Sellest on nüüd välja kasvanud midagi muud: kohast on kogu näitusesarja selgroog. Isiklik tähendus on sel ka, see on pisut pikem jutt, aga lühidalt: vanaema käskis.

Kuidas kirjeldaksid Hiiumaa kultuurielu? Kas võtaksid üles positiivse või pigem negatiivse tooni?

Kultuurielu pole olemas ilma inimesteta. Kuidas saab suhtuda positiivselt või negatiivselt inimestesse, reeglina on kõikides meis seda mõlemat. Mina olen õnnelik, et meid, inimesi, ikka veel on... ■

Margit Kääramees

”MEIE JAOKS ON ORJAKU SADAM MAAILMA ILUSAIM VÄIKESADAM.“

Tulihingeline kultuurikorraldaja Margit Kääramees seisab hea paljude populaarsete kultuurisündmuste eest Hiiumaal, aga üks olulisematest südameasjadest on tema jaoks imeilus Orjaku sadam koos külamajaga.

Sinu kohta ütles üks tuttav niimoodi: „Margit on tohutu isiksus ja tegeleb Hiiumaal tuhande asjaga.“ Mis need tuhat asja oleksid?

Oi, juba ammu ei tegele tuhande asjaga, aga olid tõesti ajad, kus üheaegselt sai väga paljude teemadega tegeletud. Kui mitte otseselt, siis kaudselt kindlasti on

kõik seotud kultuuriga. Hiiumaa muuseumis töötamise aja jooksul olen koostanud heegelpitsitrukiseid, olnud paarikümne-aastase traditsiooniga Hiiumaa käsitöö- ja omatoodangulaatade ellukutsumise juures ja kümme aastat neid ise korraldanud. Emmaste valla kultuurinõunikuna üles ehitanud ja korraldanud ka Hiiumaa kultuuripärlit tiitli saanud ürituse Puulaevade Pidu Sõru sadamas, olnud Tuulekala festivali maapealse programmi korraldaja kaheksa aastat, pikalt Hiiumaa turismi-liidu juhatuse liikmena tutvustanud meie saart väljapoole. Alates 2008. aastast olen koos kogukonnaga arendanud Orjaku sadamat kui kogukonnakeskust ja 2023 sai kümme aastat Kassari kultuurineljapäevade sarja vedamisest.

Olen kuulnud, et Orjaku sadam on maailma kõige ilusam väikesadam. Kas see on nali, reklaamislogan või sulatõsi?

Kõik korraga! Meie jaoks on Orjaku maailma ilusaim väikesadam, kuna see on meie kodusadam ja oleme kogukonnaga

sadama korda saamiseks panustanud nii palju oma aega kui rahalisi vahendeid. Oleme aastaid seisnud hea selle eest, et sadama nägu oleks positiivse kuvandiga, korraldades avalikke sündmusi, võrustades õppereisidel osalejaid või jagades kohapeal turismiinfot, rõhutanud alati asukohana Orjaku sadamat, mitte külamaja ehk et oleme aastaid teinud sadamale reklaami nii, et sadamapidaja ise pole pidanud sellele palju panustama ei aega ega raha. „Maailma ilusaim väikesadam“ on tööle hakanud, isegi president Karis kasutas kevadel seda oma Hiiumaa visiidi jäädvustustes.

Mis koht on Orjaku külamaja? Kas sadam käib külamaja sisse?

Orjaku sadama külamaja on kogukonna poolt aastatel 2009–2014 välja arendatud mitmefunktsionaalne keskus, kus suvehooajal töötab infopunkt-meenetepood, korraldatakse kultuurisündmusi, renditakse ruume teistele sündmuskorraldajatele ja isiklike tähtpäevade tähistamiseks.

Kuidas Orjaku sadam teistest Hiiumaa väikesadamatest erineb?

Ongi maailma ilusaim väikesadam ju! Üheks Orjaku sadama eripäraks on kohalike hiidlaste aluste suur osatähtsus, püsikohti enam suurematele laevadele ei olegi. Lisaks ka rannakalanduse traditsiooni jätkumine, Orjakust lossitakse umbes veerand Hiiumaalt püütavast kalasaagist. Orjaku sadama eripäraks on Hiiumaa vabatahtliku merepääste koduks olemine, siin on kalurkonna tehtud projekti toel soetatud ujuvlipp merepäästealusele ja hooajal turvatakse suurt osa Hiiumaad ümbritsevast merest. Orjaku sadama suur eripära on kindlasti kultuurisündmuste korraldamine ja sadamas pakutavate muude teenuste mitmekesisus ja loogilisus. Kuigi erinevaid asju toimub sadamas palju, soovime jääda vaikseks ja rahulikuks kodusadamaks kohalikule elanikule, et nad ei peaks suve saabudes mõtlema, et jälle hakkab see trall pihta, ehk siis suuri pidusid püüame vältida või teha nii vähe kui vähegi võimalik. ■

KALA ON

Küsi kala otse kalurilt!

IMRE KIVI

+372 502 6235
pood@stonefish.ee
FB: Kala ja võrk; kivikala.ee

kalapood „KALA JA VÖRK”
Heltermaa mnt. 8, Kärkla

kalastustarbed
kohalik kala kalurilt

KOIT KALMUS

+372 523 7475
koitkalmus@gmail.com
FB: Hiiurand OÜ
hiurand.ee

kohalik kala kalurilt
suitsukala ettetellimisel
majutus Kärldas:
sirelimajutus.ee

SIIM RÄTSEP

+372 506 3074
info@hobekala.ee
hobekala.ee

Hobekala **küalistemaja** Ristnas
FB: hobekala küalistemaja
„Hobekala köök” **kalatooted**
FB: hobekala köök

ILMI AKSLI

+372 5342 0425
ilmiaksli@hotmail.com
FB: Ilmi Aksli

kohalik kala kalurilt
kalatoidud ettetellimisel

VIRKO MARTIN

+372 5393 4081
koslapesa@gmail.com
FB: Iidlase Maius

„Iidlase Maius” **kalatooted**
kohalik kala kalurilt

MARKO PRUUL

+372 517 0652
info@kaluripuhkemaja.eu
kaluripuhkemaja.eu

saun ja paadisõidud Sõru sadamast
Kaluri puhkemaja Sõru sadamas
kohalik kala kalurilt

MAREK VÕSA

+372 5694 6797
info@hiiumaalekalale.ee
hiiumaalekalale.ee
FB: Hiiumaalekalale.ee

kalastusretked Hiiumaal
Keldrmäe küalistemaja Kassaris
FB: Keldrimäe Küalistemaja

kohalik kala kalurilt
erinevad kalatooted

HIIMUMAA
RANNAKALANDUST
ARENDAB

HIUKALA

TAIDO ELMI

+372 5623 9997
esoxou@gmail.com
FB: Kubja kalaköök

kohalik kala kalurilt
„Kubja kalaköök” **kalatooted**
kalastus- ja paaditarbed
Kärkla sadamas
FB: Hiiu Viiking

IVO PÕLDVEER

+372 527 9997
poldveerivo@gmail.com

kalatooted ja kohalik kala kalurilt
paadisõidud Roograhu sadamast
majutus Tubalal

HARRY ARON

+372 504 6212
harryaron@hotmail.ee
kohalik kala kalurilt

Hellamaa

Salinõmme

Sarve

ENDEL KAEVATS

+372 5399 2305
endelkaevats@hotmail.ee
FB: Endli merematkad

hülgevaatlusreisid
paadisõidud Sarve sadamast

ARNE KULI

+372 5656 1157
arne357@gmail.com

hülgevaatlusreisid
paadisõidud Salinõmme sadamast

Vabrikuväljak 1, 92411 Kärkla
Hiiumaa, Estonia/Estonia
info@hiukala.org (+372) 56941855
hiukala.org; facebook.com/hiukala

Kalana

– koht, kuhu tahaks jääda

*Kõpu poolsaare tippu jääb Kalana, mitmekesise looduse ja imeilusate randadega Hiiumaa piirkond, kus on tekkinud tugev ja kokkuhoidev kohalik kogukond. Kalana sadama omanik ning KalanaÄÄRe kontseptsiooni eestvedaja **Jüri Tamm** räägib lähemalt.*

FOTOD: JANIS SPURZINS

Kas mittekohalikuna on tunda, et siin Kalanas on omalaadne hingamine? Kalanasse on ajapikku tekkinud kokkuhoidev ja ühtmoodi mõtlev kogukond. Kirjelda palun selle kogukonna liikmeid.

Omamoodi tõesti. Siin on väga kirju taustaga inimesi. Muusikud, pankurid, kunstnikud, moeloojad, ettevõtjad, advokaadid, ehitajad, õllemeistrid, *founder*'id, arstid jt. Selle paiga pluss ja miinus on kaugus kõigest muust. Kui siia tuled, siis tavaliselt mitte ainult nädalavahetuseks. Ehk inimesed, kes ennast Kalanaga seovad, peavad arvestama: peab aega leidma, et võtta endale Kalana aega. Lisaks laste ajaviitmine. Kalanas hommikul nad kaovad kuhugi, päev otsa toimetavad ja siis ilmuvad jälle välja. Ei ole pidevat „mul on igav ja tahan telefoni“-juttu. Me saame oma lastele pakkuda suvesid ja lapsepõlve looduse keskel, nad kuidagi leiavad siin metsas ja rannas endale kogu aeg tegevusi. Üldse on kogukonna rahvas pigem sportlike ja aktiivsete eluviisidega. Kohutumised veiniklaasi taga on tasakaalus kohtumistega jooksurajal.

Mis teid seob? Teil on välja kujunenud ka mõned kindlad traditsioonid, mida igal aastal koos ette võtate. Räägi neist lähemalt.

Niipea kui Kalana resident Kalanasse saabub, kehastub ta Kalana elanikuks. Lips lendab nurka, siin oleme kõik üsna ühesugused, isegi distantsilt tööd tehes. Oleme korraldanud Kalana vana-kraamilaata, jaanituld Kalana sadama muulil, kindlasti ka sel suvel. Pärisküla üritus on 4. juuli pidustused. Toimub midagi väga kaootilise paraadi sarnast, *hot dog*'ide söömine, laste ja lapsevanemate vaheline jalgpallilahing ning muud põnevad.

Kalana ja California. Sarnasused ja erinevused?

Mingi aeg tagasi tuli rühm kogukonnast päevavalgele teooriaga Kalana Vabariigist. Tegu on kui uue asustusega. Ehk Kalana on nagu California ja kogu *American dream* oma parimal kujul, vaba maailm. Siia tulevad inimesed võetakse lahkelt vastu, sulandumine ühiskonda on imelihtne, sest siia tullakse ju samade väärtuste pärast. Siin on ürgne unikaalne loodus ja maailma serva tunnetus, teistmoodi olemine. Ilmselt pidi kuidagi ka Vabariiki tunnustama ja tähistama. Loodi Kalifornia lipu, võttes aluseks California osariigi lipp, ning hakati tähistama 4. juulit ehk Ameerika iseseisvuspüha. Vabandan asjaosaliste rajajate ees, kui selle ajaloo kirjelduses tegin mingeid faktivigu, selline ver-

sioon eksisteerib minu peas ja nii tunnen ka ennast vastuvõetuna.

Kalana eristub ülejäänud Hiiumaast, isegi kohalike jaoks oli pikka aega tegemist Kärddlast pea tunnise autosõidu kaugusele jääva kohaga, kuhu ainult surfajad ja muud ekstreemturistid ära eksisid. Kui pikk on Kalana ajalugu, kas oled uurinud?

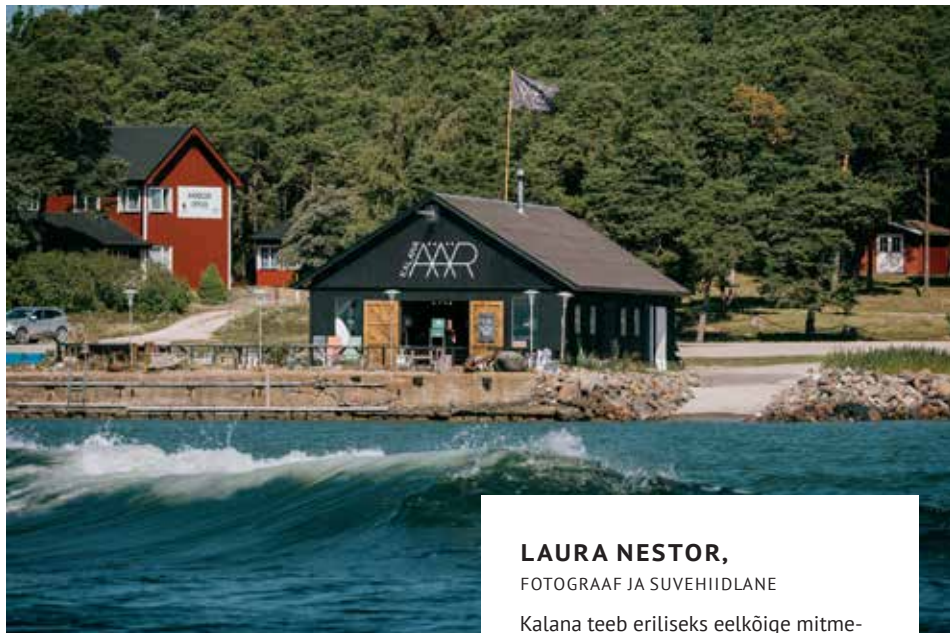
Nõukogude ajal oli piirkond suletud ning varasematel aegadel eestlase jaoks liiga karm asukoht. Meri liiga tormine, et kala püüda, ja pinnas liiga kivine, et midagi kasvatada. Tundub, et Kalana ajalugu ei ole väga pikk ning põliselanikke napib, tänu sellele ehk uusasukad tunnevadki ennast siin nii hästi. Siin ongi sarnasus Californiaga – tulevad vana maailma vürled, meie näol siis mandri vürled, ja hakkavad arendama, toimetama.

Meil kui Kalana uusasukatel on aga tohutu eelis Ameerika vallutajate ees. Me saame nende tehtud vigu vältida oma nn tsivilisatsiooni loomisel. Lisaks on vallutuse prioriteedid üsna erinevad. Kalana uusasukad on siin, et neid unikaalseid looduslikke ressursse tarbida jätkusuutlikult, hoolides samas vanadest olijatest ja kohalikust ajaloost, niipalju kui seda siin on.

Ma väga loodan, et minu öeldu põliselanikele haiget ei tee, aga sellisena ma seda olemist siin tunnetan. Samas leiti siit eelneval suvel arheoloogilisi leide, mis näitavad ehk hoopis midagi muud. Ootame põnevusega arheoloogide seletusi.

Kui paljud teie kogukonnast surfamisega tegelevad, kui oluline roll on veespordil? Kohalik loodus koos Läänemere kõrgeimate lainetega loob ju sellega tegelemiseks ideaalsed tingimused.

Suur hulk kogukonnast tegeleb või on hakanud tegelema siia kolides laine-surfiga. Jällegi midagi, mis Eesti mõistes on täiesti sürrealne. Põhjuseks unikaalsed lained oma koduhoovis. Meil on oma suhtlusgrupp, kus siis arutatakse, kas ja kus tasub merele minna. Kui on lainepäev tulemas, siis Kalana muutub, eriti suvel. Palju kalipsodes jalgrattureid tormab surfilaud kaenlas Kalana sadama muuli või Ristna poole. Turistid, kes on tulnud kas restosse sööma või lihtsalt Kalanat imetlema, istuvad sadama muulil, jälgivad surfareid nagu hülgevaatlusreisil ja mõtlevad, mis pagana kohta nad sattunud on. Uus jahisadam annab võimalusi juurde merega lähemalt

LAURA NESTOR,

FOTOGRAAF JA SUVEHIIDLANE

Kalana teeb erilise eelkõige mitmekesisus. Inimesed on siin erilised. Loodus on rikkalik ja siin oleks justkui esindatud kõik kaunis, mida ümbruses märgata ihkad. Eriline vabaduse tunne ja tugev looduse jõud, rahu!

Traditsioonid... neid on siin mitmeid. Perega koosveetmise koht, kus aeg peatub. Veemõnud ja tünнисaun. Kalana ÄÄRes pitsade mugimine koos sõpruskonnaga ja sealne igasuvine Amapiano pidu päikeseloojangu taustal.

KRISTJAN LEPIK,

ETTEVÕTJA

Kalana on üks kummaline koht, juba esmakohutamiselt 20 aastat tagasi sain aru, et see on minu koht. Kuid siin on üks omamoodi maailm – lähed majast paremale, on küla ja paar väga toredat kohvikut, lähed vasakule, on 20 kilomeetrit ainult metsi. Mina käin siin metsades oma mõtteid mõtlema, kui mingi suurem asi lahendada – tulen üksi Kalanasse ja metsades tuiates mõtlen asjad selgeks. Ka Arbonicsi äriidee on saanud alguse siit metsadest, käime oma tiimiga iga aasta siin strateegiat seadmas.

tutvust teha, purjetamine hakkab meil siin vaikselt pead tõstma.

Kui palju kogukonnast aasta ringi siin elavad ja milline näeb Kalana elu väljaspool klassikalist turismi-hooaega?

Aasta ringi tegelikult mõned üksikud. Aga külastatakse päris aktiivselt ka väljaspool suve. Suur osa elamistest on rajatud viimase 15 aasta jooksul, mil suvekodude hooneid on ehitatud pigem aastaringseks kasutuseks. Ise käin aasta ringi üsna palju siin tänu KalanaÄÄRe toimetamistele. Alati näpistan päeva paar lisaks, sest Kalanas on produktiivsus ja fookus tihipeale palju parem kui Tallinnas. Tean, et sama mudelit kasutavad paljud teised kogukonnast. Tegelikult on sinne kliima aasta läbi üsna pehme, lund on harva ning igihaljas loodus kutsub kogu aeg tagasi. Sügisene lesta-püük toob siia palju kalamehi, jõulud ja aastavahetus jällegi kogukonna rahvast oma sõpradega. Kevad on siin tavaliselt mõnusalt kuiv ja soe. Suveväline Kalana on ütlemlata ilus ja vaikne.

Mõni põnev fakt Kalanast, mida vähe teatakse...

Võib-olla seda, et tegelikult ei ole siin kogu aeg tormine ja tuuline, pigem vastupidi. Lihtsalt tuulised ilmad kipuvad siin võimsamad olema kui mujal Eestis ning siin on Eesti vist kõige väiksem aastane sademete hulk, küsige igaks juhaks Taimi Paljakult üle. Ja augustiks kasvavad siin ämblikud ebaloomulikult suureks.

Sellel suvel avati Kalanas uus sadam. Millised on ootused sellele?

Minu arvates annab jahisadam Kalanale veel ühe dimensiooni, toob inimesi rohkem lähemale vee peal toimuvale. Näiteks äsja arutasime omavahel ja leppisime kokku, et järgmine suvi organiseerib jahisadam väikestele Kalana tegelastele purjetamise treeningud. Kalana kogukonnas väga palju purjetajaid ei ole, kuid olen juba kuulnud, et nii mõnigi plaanib minna kapteni kursustele, teine jälle vaatab vaikselt paadimüügikuulutusi.

KalanaÄÄRe restoran on saanud mitu tunnustust. Kindlasti mängib võtmerolli maitsev toit, aga mis veel?

Äsja nimetas Falstaff meid „Aasta üllatajaks Eestis 2024“ ning reastas Eesti restoranide pingereas 27. kohale,

suurepärane on näha, et meie tööd on märgatud ja hinnatud. Nagu aru sain, ei ole hindamise kriteeriumiks ainult toit. Kui KalanaÄÄRe restorani kontseptsiooni lõi, siis kirjeldasin seda kui kohta, kus merelt surfamast tulles saab märjas kalipsos süüa häid austreid, seda mitte peenutsemise mõttes, vaid need lihtsalt on nii head, ning võtta kõrvale värskendava joogi, tundmata ennast ebamugavalt. Samas ei tunne ennast halvasti ka kenas suvekleidis naisterahvas kõrvallauas ega ka lihtsalt kämperiga reisiv plätudega tüüp. Ma arvan, et lisaks heale toidule ongi võti selles ÄÄRe tundes, see on lihtsalt nii teistmoodi mugav ja vaba. Suur tänu kõigile inimestele, kes selle nimel vaeva on näinud!

Iseloomusta palun Kalanat kolme lausega.

Meri oma võimsaimas võtmes, kõigi oma erinevate nägudega, omanäoline Paradiisirand, ürgne karmides tingimustes hingav loodus. Lisaks toredad inimesed, kes kohapeal toimetavad, just selle eelne metatu pärast. Vaba, ürgne ja päikeseline, see on hoopis teistsugune koht, mida olete kusagil mujal Eestis märganud. ■

★ HIIUINGEL ★

Hiiumaa on imeilus ka mere poolt vaadatuna!

Meie saart ümbritsevad veed on põnevad ja vaheldusrikkad, peidavad endas lugusid laevadest ja meremeestest, tuultest ning tormidest. Hiiumaa laiud ja loodus jagavad avastamisrõõmu. Sadamad on külalislahked ja turvalised.

Esimese merekogemuse annab juba paari-kolmetunnine seilamine. Heiskame purjed, saab proovida laeva roolimist ja kursil hoidmist. Räägime lugusid vanadest aegadest, kui mehed olid rauast ja laevad puust.

Pikemad merereisid võimaldavad uudistada hüljeste elu-olu, külastada meie merendusajalooga seotud laidusid ja sadamaid, tutvuda Hiiumaa rannikumere kauni loodusega. Kui võtta kaks-kolm päeva aega, saab ka tiir ümber Hiiumaa seilatud.

Laevad saavad peale võtta kuni 12 reisijat.

www.halulaev.ee
www.facebook.com/HiiuIngel
www.facebook.com/svLisette
+372 504 9829 +372 528 3710

LISETTE

purjelaev ★ sailship

Merereisid
Hiiumaa vetes

Cruises on
coastal waters
of Hiiumaa

Merimatkat
Hiidenmaan
vesillä

Kena sadam sinule!

www.slmarinas.ee

Ristna tuletorn

– Eiffeli meistriteos

*Suvehiidlasest arhitekt **Indrek Laos** on kulutanud lugematuid tunde Eiffeli tehases valmistatud Ristna tuletorni uurimiseks ning selle tutvustamiseks maailmas.*

Olete võtnud enda südametööks Ristna ja Eiffeli uurimise. 2023. aasta on pidulik, tähistame Ristna 150 aasta juubelit. Mida see daatum teie kui uurija jaoks tähendab?

Ristna tuletorni päritolu faktiline tuvastamine tundus mulle endalegi algul uskumatu. Kuidas on võimalik, et XXI sajandil ei ole keegi uurinud ühe meie ajastu suurima inseneri loomingut sellise tähelepanuga, et avastada nii enesestmõistetav asjaolu: oma aja maailma kõrgeima konstruktsiooni rajamisele eelnes aastakümneid kestnud eeltöö katsetuste ja tehniliste mudelite väljatöötamisena. Need suurepärased näited on maailmas veel mõnel pool alles, nagu näiteks 1874. aastal rajatud Ristna tuletorn. Mõneti on see mõistetav asjaoluga, et Eiffeli torni valmistamise ime

FOTO: IVO PANASJUK

Indrek Laos Ristna tuletornis.
Foto: T. Baranovski

varjutas tema arvukad eelnenud tehnilised saavutused. Järjest enam on aga maailmas hakatud tema kõige kuulsama tähtse kõrval märkama ja väärtustama ka teisi vähemtuntud teoseid ning Ristna tuletorni juubel annab põhjuse seda vääriliselt tähistada.

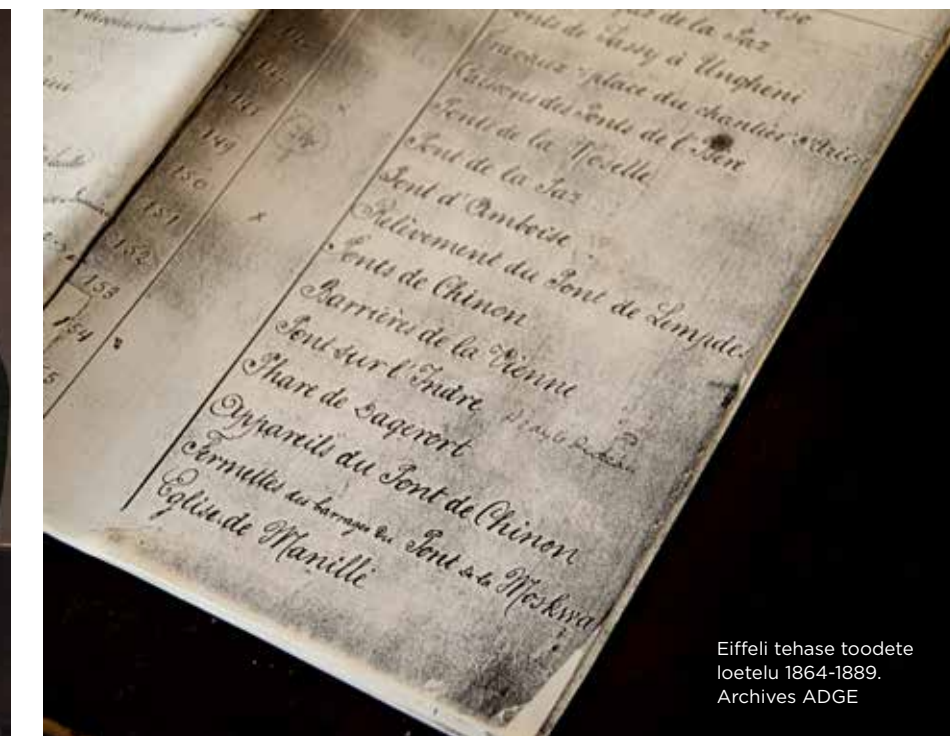
Miks teid Ristna-Eiffeli teema köidab?

Hiiumaa tuletornide uurimiseks sain inspiratsiooni Helgi Põllo 2010. aastal peetud Õülikooli loengust „Tuletorni vaimust ja võimust“. Käisin kohe pärast saadet Tahkuna tuletornis ronimas, alla laskudes ei saanud märkamata jätta seda imeliselt meisterlikku detailirikkust, mida see ehitis endas kätkeb. Tegemist on ometi väga utilitaarse ehitise-ga, milleks tänapäeva mõistes piisaks vaid metalltorust selle otsa kinnitatud tehnilise karbikuga. Millest selline hool ja tähelepanu taolise ehitise vastu ajal, kui ehitamine oli tänapäevaga võrreldes kordades keerukam ja töömahukam ettevõtmine? Need esteetilised arusaamad ja intentsioonid paistavad asetsevat üksteisest valgusaastate kaugusel. Ometi toimus ka siis tsiviilehituse objektide tellimine vähempakkumise korras, kus võitjaks osutus soodsaim lahendus. Nii ka Ristna tuletorni puhul, mille valmistamine Eiffeli tehase poolt oli õnnelik juhus.

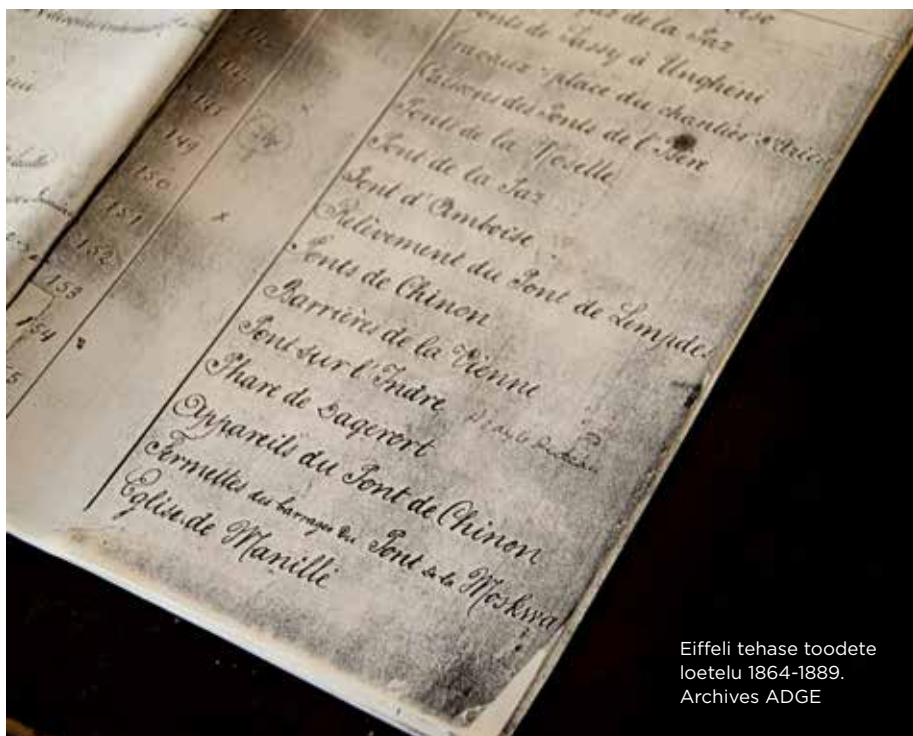
Sel aastal tähistatakse Prantsusmaal Gustave Eiffeli mälestusaastat. Sellele pühendatud ajakirjas GEO Histoire võeti teemaks ka Ristna. See on suur äramärkimine. Ja tegelikult võib ju öelda, et meie väike tuletorn tegi võimalikuks ka suure Eiffeli?

2023. aasta on Prantsusmaal kuulutatud Gustave Eiffeli (1832–1883) 100. mälestusaastaks. Selle sündmuse tähistamiseks andis Prantsuse ajakiri GEO Histoire välja Eiffeli elutööle pühendatud erinumbri, kus teiste objektide seas on esile tõstetud

ka Eiffeli ateljees 1874. aastal valmistatud Ristna tuletorn. Väljavalitud objekti erakordsust rõhutab asjaolu, et Eiffeli tehase toodangu arveraamatus on lisaks arvukatele sadamatuledele suuremate tuletornide valmistamist mainitud vaid 12 korral. Vaatamata sõdade hävitustööle ja looduskatastroofidele on maailma eri paigus tänini püsima jäänud kokku kuus Eiffeli ateljees valmistatud tuletorni, üks nendest on Eiffeli torn Pariisis, teine Vabadussambana tuntud meremärk New Yorgis ja kolmas neile teed näidanud tuletorn Ristnas!

G. Eiffel, WALERY Photographer
to the queen. November 1889.
Foto: Indrek Laose kogu

Eiffeli tehase toodete
loetelu 1864-1889.
Archives ADGE

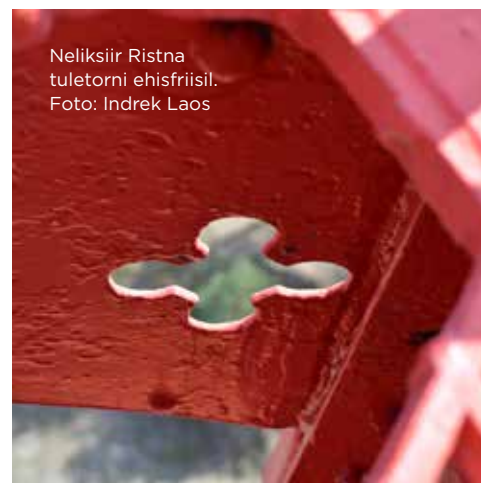
Olete nii palju selles vallas ära teinud. Milline on teie isiklik seos Hiiumaaga?

Olen veetnud Hiiumaal enamiku oma teadliku elu suvedest. Esimesed mälestused seonduvad eelõige nende pikkade praamisõitudega üle mere, mis lahutavad seda paradiisisaart selja taha jäävatest argielu askeldustest. Minu vanemad ostsid 1980. aastatel Pühalepas pere-meheta jäänud talukoha, kui minu ema töötas restauraatorina Suuremõisa lossi rekonstrueerimisel. Tehing oli soodne, sest piiritsoonis asuvad maad olid maha-jäetud ning neid ei osatud sel hetkel vääriliselt hinnata. Aeg omandab siin hoopis teise mõõtme. Mäletan, et omandasin saarel viibides ühel suvel nelja aasta jagu plokkflöödikooli materjali. Vähemalt korra aastas on kavas kohustuslik tuletorniring ning ronimine Tahkuna, Kõpu ja

Ristna tuletornides, et arhitektina ikka ja jälle üllatuda mõnest leidlikust detailist.

Töite Hiiumaale ka Eiffeli järeltulijad, kuidas see õnnestus?

Mais 2022 külastas tööpoolest Hiiumaad G. Eiffeli neljanda põlve järeltulija Myriam Larnaudie-Eiffel. Myriam on antikvaar ja Pariisis tegutseva Gustave Eiffeli Järglaste Ühingu esinaine. Prantsusmaal on ta juba aastaid tegutsenud ühe ohustatud Eiffeli teose, ajaloolise Bordeaux' metallsilla säilitamise eestvõitlejana. Hiiumaale tuli ta soovist oma esivanema taasavastatud meistritöö oma silmaga üle vaadata. Seoses ülemaailmse kuulsusega on pretensioonid Eiffeli pärandile üle maailma mitmel pool väga levinud. Lihtsamad tsiviilrajatised valmistati sel ajal enamasti anonüümsete objektidena, mistõttu pole sageli nende autorlus kergeti tuvastav. Ühingu üks eesmärke ongi

Neliksiir Ristna tuletorni ehisfriisil.
Foto: Indrek Laos

nende väidete kontrollimine ja tunnustatud pärandi populariseerimine.

Kui palju tunde ja millistes arhiivides teil on kulunud teemaga tegelemiseks?

Tuletornide uuring on mind viinud erinevatesse arhiividesse üle maailma Jamaica kuni Uus-Kaledooniani. Väga tänuväärse allikana olen avastanud Prantsusmaa erinevad era- ja riiklikud arhiivid, mille külastamine bürokraatiapäevade läbi tungides on kui pühapäevane jalutuskäik pargis. Enamik dokumente on seal avalikult kättesaadavad, samuti on võimalus materjale kohapeal pildistada, erinevalt näiteks Madridi ajalooarhiivist, kus dokumentide pildistamine on keelatud ning koopiate tellimuse täitmine võtab aega kuni üks aasta. Tõsi, paljud dokumendid on tänapäeval ka juba skaneeritud, aga kirjade leidmine sõltub sellisel juhul väga palju arhivaari katalogiseerimise valikust. Originaaldokumente kohapeal lehitsedes võib aga sattuda huvitavatele andmetele, mida pole suudetud dešifreerida. Näiteks õnnestus mul nii Gustave Eiffeli järglaste eraarhiivist leida viide Ristna tuletorni valmistamisele, mida seni ei osatud seostada.

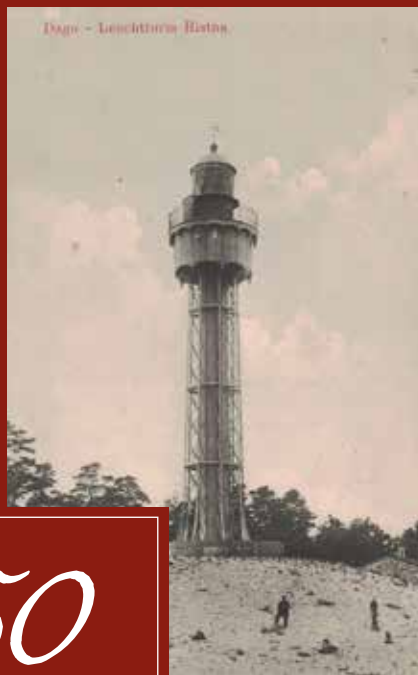
Mis teil uurijana järgmiste tegevustena plaanis?

Järgnevalt on plaanis tuletorniekspeditsioon Bakuusse ja 2024. aasta mais näituse korraldamine Käinas Tuuletorni elamuskeskuses. Uute avastustega saab ennast kursis hoida uurimistöö kodulehel www.ristnaeiffel.ee ■

Ristna tuletorni uuring on osa arhitekt Indrek Laosi laiema ajalooliste metalltuletornide uurimusest. Kui soovite Ristna tuletorni kohta rohkem teada saada või uurimistööd toetada, külastage uurimistöö kodulehekülge www.ristnaeiffel.ee.

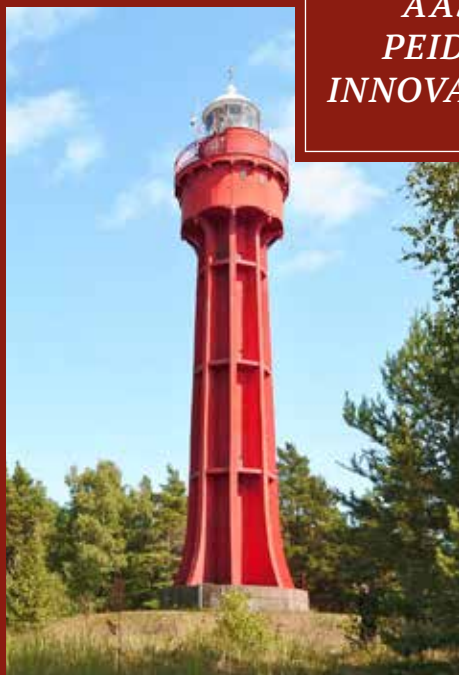

Myriam Larnaudie-Eiffel
Ristna tuletorni juures,
mai 2022.
Foto: V. Guigueno

150

AASTAT PEIDETUD INNOVATSIOONI

1. Dagerorti tuletorn, Annales Construction 1880. Indrek Laose kogu
2. Ristna tuletorn kevad 2020. Foto: Indrek Laos

3. Dago - Leuchtturm Ristna 1904-1917. Postkaart: Indrek Laose kogu
4. 3D rekonstruktsioon. Foto: Flux Projekt

Alates 1. maist on Ristna tuletorni jalamil võimalik tutvuda torni virtuaalse mudeliga selle ehitamise algse kujul. Interaktiivne installatsioon ja hüpnäitus „Eiffel Ristna tuletornis“ on tuletornis avatud **1. maist kuni 1. oktoobrini**.

Näitus „Prantsuse tuletornid Eestis ja Eiffeli pärand“ Tuule-
torni elamuskeskuse galeriis on eksponeeritud **1.–31. maini**.

Kõpu poolsaare mändide kohal kõrgub varjatud meistriteos, kuulsa prantsuse inseneri Gustave Eiffeli poolt kavandatud Ristna tuletorn. Paljudele on teada Eiffeli poolt rajatud ja tema nime kandev torn Pariisis, kuid see, tema ülejäänud loomingu varjatav tähtsus, ei ole kaugeltki mitte ainuke tema kavandatud ehitis. 60 tegevusaasta jooksul rajas Eiffel 30 maal kokku üle 500 teose, nende seas nii suuresildelisi metallkonstruktsioone kui ka kõrgustesse pürgivaid metallist struktuure.

Mitte vähem tähtsad kui see omal ajal maailma kõrgeim torn ei ole kindlasti ka need sammud ja ettevõtte tegevusest saadud kogemus, mis viisid selle inimvõimete piire kompava tehnilise lahenduse teostamiseni. Samas, ilma selle tornita oleks Eiffel ilmselt jäänud sama anonüümseks loojaks nagu paljud tema kaasaegsed insenerid. Valmis ju ka Pariisis Eiffeli töökojas konstrueeritud Ristna tuletorni metallmast alltöövõtuna ettevõttele Sautter, Lemonnier & Cie, ühele Pariisis tegutsevatele juhtivale tuletorni tootvale firmale. Peatöövõtjana varustas Sautter Ristna tuletorni 3. järgu optilise aparaadiga, mille tuli süüdati esmakordselt 1. oktoobril 1874.

Eiffeli osalust Ristna tuletorni valmistamisel tõendab Pariisis Gustave Eiffeli Järglaste Ühingu (ADGE) arhiivis asuv käsikirjaline dokument, kus Eiffeli tehase toodete üksikasjalikus loetelus on 1874. aastal nimetatud Dagerorti tuletorni metallmasti valmistamine. Enne kohanimede eestistamist kandis Ristna neem Dagerorti nime, mistõttu selle sidumine torni praeguse asukohaga ei ole olnud enesestmõistetav. Eiffeli koostööd Sautteriga kajastab ka nende 1868. aastal ühiselt registreeritud patent uudest moodusest metalltuletornide ehitamiseks. Patent kirjeldab detailselt Ristna tuletorni metallkonstruktsiooni tehnilist lahendust sellisena, nagu me seda tunneme enne 1921. aastat välja antud postkaartide järgi.

Tänapäevase ilme annab Ristna tuletornile selle omapärane ribiline betoon-siluett. Algse metalltorni betoneerimise tööd teostati I maailmasõja käigus torni tabanud kahjustuste likvideerimiseks. Remonttööde käigus kaeti torni alumise osa ažuurne metallstruktuur betoonist sarkofaagiga. Torni äsja restaureeritud neogootiliku ornamentikaga valvuriruumi ja metallbalustraadiga ümbritsetud laterna teemal on aga Eiffeli käekiri endiselt loetav, meenutades meile geniaalse inseneri unustamatut panust piireületava ehitustehnika ja mereohutuse ajaloos.

**” KÕIK MU HUVID
ON LOODUSEGA
SEOTUD.“**

*Suundume koos RMK
Lääne-Eesti piirkonna
külustusala juhi Üllar
Soonikuga Vanajõe oru
maalilistele radadele.*

Üllar alustab matka legendiga. „Muis-
tendi järgi olnud vanamees teel töölt
kodu poole, labidas õlal, istunud mättale
puhkama, lõõnud labida maasse, jäänud
ise magama. Ärgates tõmmanud labida
maast, et edasi minna. Labida jäljest ha-
kanud allikas voolama, mis tekitanud Va-
najõe.“ Tegelikult on kõik palju proosali-
sem, teab Üllar. „18. sajandil asus Vaemla
mõisa vesiveski oja peal, mis läbis ka
naaberkrahvi valduseid, ning kui toimus
omanike vahetus ja seni sõbralikult läbi
saanute asemele asus vaenav naaber, ot-
sustas ihne tema maadelt läbivoolava vee
kasutuse eest tasu küsida. Kokkuleppele
aga ei saadud. Sellest tekkinud otsus oja
sirgeks kaevata ja vesi otse merre suu-
nata. Aeg ise on uut Vanajõe voolinud
looduslikuks.“

Sellest voolimistööst on saanud tõeline
looduse meistriteos, jalutame lookleva
jõe kaldal üles alla kulgeval rajal, vesi on
saladuslikku rohekaspruuni värvi, puud
ümberringi helerohelised, moodustades
koos müstilise salametsa. Ümberringi
on täielik vaikus, peale meie ei ole siin
kedagi. See on Hiiumaa privileeg, võima-
lus kulgeda looduses täielikus rahus ja
vaikuses.

KIVI-IMAR JA TANUSEEN

Sportlik giid jookseb mängleva kergusega
ees, teda ei piira ükski piire ja rajal ta
püsida ei taha, nii satume põnevatesse
rajavälistesse kohtadesse, kõigil oma
lugu. „Lähme käime korra siin üleval,
ma näitan teile vana jõesängi ka,“ ütleb
Üllar reipalt ja hüppab üle rajapiirde ning
juba on ta kadunud. „Ma olen nüüd selle
vana oru põhjas,“ kostab kuskilt kutsuv
hääli ning hetke pärast järgneb vabandus:
„Mulle kogu aeg heidetakse ette, et mul
on nii pikad jalad, et ma kaon eest ära.“

Uurin, kuhu Üllar enda külalised Hiiu-
maal esmajoones viiks. „Kui nad enne ei
ole käinud, siis on ikka kindel ring: Kõpu
majakas, Tahkuna majakas, Ristna maja-
kas, Sääre nina, Kärkla meteoriidikraatri
mudelipark ja mõned rajad ka – Rebaste-
mägi, Vanajõe org, Kassari. Aga paremate
sõpradega saab ikka käidud sellistes
kohtades, kus mingit rada ei ole, need on
need kõige huvitavamad paigad,“ ütleb ta
kavalalt.

Olgu öeldud, et ilma binoklita mees
loodusesse ei lähe, sest kunagi ei tea,
keda kohata võib. „No näiteks jäälindu
nägin alles eelmisel nädalal, ta näeb välja
nagu imeilus pärl. Euroopa naaritsat võib
Vanajõel kohata, just siin aitasid Tiit
Maran ja Madis Põdra Euroopa naaritsa
uuele elule. See on suur edulugu, kuna
see liik oli väljasuremisohus minkide ehk
Ameerika naaritsate tõttu ja taastami-
seks leiti olevat parimaks kohaks Eesti
saared.“

SUURE TÄHEGA LOODUSEMEES

Matkateekonnaval aitab Üllar märgata
looduses toimuvat, turnime ringi, otsime
jugapuud ja vängelt haisvat falloolikku
tanuseent. Saame teada, et sõnajalaliste
pereconda kuuluva kivi-imara juur on
väga mõrkjas, aga järelmaitse see-eest
üllatavalt magus. Ainult vilunud loodus-
vaatleja oskab nii lühikese ringkäigu ajal
tähelepanu juhtida esmapilgul märkama-
tule. Kuskil on puuvõras linnupesa, jõe-
sängis näeme pisikesi kalu, sest Vanajõgi
on meri- ja jõeforelli kudejõgi, aga kuna
veetase on viimasel ajal tänu põudadele

nii madal, on siia jäänud noorkalad sisse.
„Oktoobris-novembris kudemisajal on
päris huvitav lõhede tegevust jälgida,
kuidas nad endale pesaaugu teevad ja
toimetavad.“

„Üks mets, mets, ja mets kogu aeg, (Mets
on, mets jääb, mets olema peab) täitsa
metsa poole olen,“ räägib metsamees
talle omasel muhedal moel. Üllar on põ-
line hiidlane, kes saarelt ära käinud vaid
sõjaväeteenistuse ja kõrgkooli õpingute
ajal. Õppis ta mida muud kui ikka met-
sandust! Ka abikaasa Liis jagab sama huvi
ning ollakse ka kolleegid, sest Liis on
aastaid olnud ametis RMK Ristna külas-
tuskeskuses teabejuhina. Metsateemad
on ka kodus peamiseks arutlusaineks.

METS KOGU OMA RIKKUSES

Loodus vaheldub hämmastava kiiru-
sega, üleval jalutame palumännikus
ning lookleval rajal allapoole laskudes
avastame ennast juba laialehelises kõr-
ges salumetsas, sekka nõmmemännikut
ja ka jugapuud võib siinkandis kohata,
liivapaljanditest rääkimata. „Hiiumaa
on võrreldes Saaremaaga palju õrnem,
see on põhimõtteliselt üks hunnik liiva,
seetõttu on ka kõik loodusrajad väga
tundlikud, mis omakorda paneb loodus-
turismile teatud piirid, maastiku taluvus-
uurimusega tegeleb RMK-s lausa eraldi
meeskond,“ selgitab Üllar.

Rada tasub külastamist ka talvel, kui siin
on Üllari sõnul imeilus. „Külma tõttu
tekivad ojale imelised jääkujundid, vaid
libedusega tasub olla ettevaatlik,“ manit-

Vanajõe lühtrid.

Vanajõgi on jõgi Tihu maastikukaitsealal,
alguse saab Tihu järvedest, Ongu rabast,
suubub Mardihansu lahte.

Vanajõe orus kulgeva RMK Vanajõe oru
õpperaja pikkus on ca 1 km, lühem ring
0,4 km.

Vanajõe oru loodus kinnitab, et Hiiumaal
on olemas kõik – jõed, järved, mäed ja orud.

seb ta igaks juhuks.

Mis siis on Hiiumaal elamise põhiline
väärtus? „Rahu ja vaikus, toredad inime-
sed, aga loodus on kõige alus. Ja Vanajõe
on üks eriline üksi ja omaette olemise
koht, mina soovitan siin lihtsalt aja maha
võtta, omas tempos kulgeda, pingil istuda
ning ennast laadida,“ ütleb Üllar lõpetu-
seks. ■

Tanuseen.

Kivi-imar levitab eoseid.

Retro hiiu moodi

„Meil on kuus majutust...“ „Ainult?“ küsib intervju-eerija Rene, seistes ühe majutuse elutoas. „Kõik on retrovisiit,“ ei lase Maria end segada. „Majutuste põhimõte on, et elamised oleksid mugavad, tänapäevased, aga retroelemendid lööksid tugevalt sisse.“

Modern Talkingu kassett lebab kummutil, ka teised on selle leiu üle rõõmus-tanud. Kasseti kohta on keegi külalisteraamatuse kirjutanud: „Sorri, selle kuulasime ribadeks!“ Noored seletavad, et kui mõnikord käiakse külalisi elukohta sisse laskmas, siis on hea kuulda ovatsioone nagu „Oo, mu vanaema kapp, täpselt!“

Uurin, kas retromajutused on tekkinud ehk... laiskusest? „Esimene korter oli juhuslik. Edaspidi oleme meelega kõik retroks keeranud,“ tunnistab Madis ja näitab näpuga kapi suunas, mis on seda nägu, nagu tahaks muuseumisse astuma hakata. „Ei ole nii, et ostetakse aegu näinud korter ja jäetakse asjad sisse! Aga nostalgianärvi kõditavat kraami ei kraabita ka ise kokku. Meie ei osta, kõik annavad meile!“ naerab Maria. „Pidevalt keegi kirjutab, et leidis pööningult midagi, mida ei raatsi ära visata. Meil on liiga palju seda retrovärki! Garaažitäis!“

Madis hankis endale villise. „Poolsalaja ostsin,“ ütleb ta, vaadates vilksamisi Mariale otsa. „Ja sellele oli vaja leida funktsioon.“ Neiu noogutab. „Hakkasime pakkuma ehedat külaga tutvumise sõitu. Suvel viime randa või siis läheme kuskilt koduõlut tooma,“ kõneleb Madis. Maria lisab: „Inimestele meeldib! Tegutseme kaheksandat suve. Turistid armastavad leida Hiiumaalt asju, mida nad omal käel

*Madis ja Maria
rabelevad saarel
turismiettevõtluse
mitmel rindel ja neile
kangesti meeldib sõna
retro.*

ei avasta. Tahavad, et oleks natuke wild.“ Märgiline on, et ollakse aasta läbi avatud, mitte ainult hooajal. Villisele käib katus peal ja ka talvel läheb sõiduks!

„Siis on meil retrojalgrattad. Ja võrri-ga saab ringi vurada. Sellega on tükk tegemist – ujutatakse tihti üle. Vene tehnika,“ räägib Maria. Igal aastal mõtleb ta välja uusi pisiprojekte. Näiteks mõnikord, kui inimene võtab majutuse, siis ootavad teda kilud ja retsept, kuidas teha pahlakilusid. Mis on pahlakilud, küsitakse. Eks saate teada.

Tegus paar on kokku pannud Hiiumaa seik-luskaardi. See on mõel-dud peredele Hiiumaa avastamiseks. 26 punkti peab üles leidma. Pead üles leidma Kukka kivi ja seal tantsu lööma või siis minema kuskile ja vastama küsimusele. See on füüsiline kaart, voldik, mitte äpp. Tore!

Mida retrot veel?

„Paladel saadame inimesi Hiiumaa viimasesse säi-linud külapoodi, kus osta saab ainult sularaha eest.“ „Kas seal on leti taga vana hea vihane retrotädi?“ uu-

rin turismiettevõtjatelt. „Enam-vähem,“ muigavad noored, kuid on aru saada, et vihast tädi armsast Hiiumaa poest tegeli-kult ei leia.

Maria ja Madis sohki ei tee: mõlemad on päris hiidlased. „Ja ilmselt ei lahku me siit kunagi!“ kinnitatakse kui ühest suust.

Miks?

„Hiiumaal ei ole pealiskaudsust,“ ütleb Maria, olles viivu järele mõelnud. ■

Kassari Ratsamatkad

*Ratsa saab sinna,
kuhu jala ei jõua ja autoga ei saa*

1-tunnised
kuni 7-päevased
ratsamatkad

+372 508 3642
+372 518 9693
ratsa.kassari@neti.ee
www.kassari.ee

KARTDAGO:
RACING EXPERIENCE

KÄINA KARDIRADA

**Tipptasemel
võidusõiduelamused
uuel Käina kardirajal!**

- Kardisõidud kõigile huvilistele
- Suvepäevad ettevõtetele
- Üritused ja võistlused

Külastajate käsutuses on Sodi tehase hobikardid,
ajavõtusüsteem ja sõiduvarustus.
Instruktaaz kohapeal.

Info ja broneerimine:
+372 53 488 777
www.kartdago.ee

ENDLI MEREMATKAD

Merereisid, paatmaja rent, matkad laidudel,
SUP laudade laenutus ja hülgevaatlused

Endli merematkad + 372 5399 2305

13.-16. JUUNI 2024
jazzi lainel Hiiumaal

SÕRU JAZZ

WWW sõrujazz.ee
FB /sorujazz
INSTA /sorujazzfestival
#sõrujazz

XIX HIIUMAA PÄRIMUSMUUSIKAFESTIVAL

HIIU FOLK

18.-21. juuli 2024

HIIU FOLK

www.hiivfolk.ee

Armastatud muusikut ja näitlejat Lauri Saatpalu on mitmed silmapaarid korduvalt näinud mandri ja Hiiumaa vahelisel praamil. Mis värk sellega on?

Lauri Saatpalu

”OLE VALMIS KÕIGEKS!”

Mõnele inimesele ei meeldi, kui neid kutsutakse tiitliga Hiiumaa sõber. Mis nägu sina selle peale teed?

Muutuksin hoopis rahu- tuks, kui minu poole pöör- dutaks doktor või kindral Saatpalu.

Milline on sinu isiklik side Hiiumaaga ja kuidas see on mõjutanud sinu loomingut?

Sattusin saarele esimest korda 1984. aasta suvel, festivalile „Keskkond“, mis oli tänase Hiiu Folgi eelkäija. Sealt edasi Ave Alavainule külla, pärast sõjaväge Kassarisse musta malevasse ja nii edasi. Kuna olen leidnud Kassaris inimestega hääd kontakti, siis on olnud võimalus seal loomingulaagreid teha nii üksi kui ka mitmekesi. Elu on kinni juhustes. Mõned inimesed ja juhtumised on kajastunud ka laulutek- tides. Vanavanavanaema Ingel Roasto on sündinud 1848. aastal Käina vallas Ühtris.

Räägi Dagöst!

Mis siin rääkida, hakka- sime tegema ja tuligi. Vaikselt alul Hiiumaal nokitsesime, kuna Kikasel oli parasjagu käimas mäng „Jään Hiiumaa talves ellu, sest olen romantik“. Peeter on Hiiumaal sündinud. Nime pätsasime Ultima Thule eeskujul, see pidi mingi teooria kohaselt märkima Saaremaad.

Mis kaubamajaäri seal Hiiumaal ajad?

Kaubanduskeskus D1. Oleme Peetriga suurinves- torid, meil on muinsus- kaitsesega kooskõlastatud projekt ning ehitustööde järelevalve akt! D1 asub Kassari rahvamajas kino- piletite müügiputkas. “D” nagu Dagö ja number

tähistab põrandapinda – üks ruutmeeter. Müügil on kohalikud käsitöötooted, kirjandus, mesi ja kõik, mis vähegi Kassari ja Hiiu- maaga seotud. Kuna kau- banduskeskusel puuduvad tööjõukulud, majandus- ja olmekulud, pole pankrot võimalik. Ümber kaupluse on teatri- ja kontserdisaal, raamatukogu, suurepärane kohvik Hõng ja loodus! D1 on avatud siis, kui rahva- maja on avatud. Raha jäta kasti ja kirjuta raamatusse, mis võtsid.

Kirjelda Hiiumaad neile, kes seda kunagi külasta- nud pole.

Olen maailmas mitmel saarel käinud, seepärast ei hakka heale inime- sele „puhta looduse“ puru silma ajama. Pu- hast loodust on mujalgi. Kõigepealt küsiks, palju ta on plaaninud kulutada, ja siis mõtlen veits. Üldiselt soovitan rentida auto, sest päris maailma mõttes on ühistransport olematu. Lihtsalt kulge ja naudi ning ole valmis kõige- ks: kogema inimeste imelist huumorit, lahkust, siirust, metsaloomi, merevett ja Pärnu teenindust.

Kas Hiiumaa erineb teis- test Eesti saartest?

Hiiumaa nagu Saaremaagi erinevad teistest Eesti saartest selle poolest, et seal on tsivilisatsioon. Teistel saartel on tsiviil- isikute kogukonnad.

On sul seoses Hiiumaaga mingisugused tuleviku- plaanid?

Hiiumaal aastas kord või paar mõni kontsert anda on meeldiv rutiin.

Kõige naljakam asi Hiiu- maa juures?

Poes on jäätee. ■

Ebareaalne koht

12 miili
kaugusel
Eestist

*Eesti
väikesadamate
võrgustiku
välja ehitamist
koordineerinud
Jaano Martin Ots
kirjutab Hiiumaa
erilisest võlust.*

Maailmameres on miljon saart, inimesed elavad neist pisut rohkem kui kümnel tuhandel. Hiiumaa on aga ainus. Mis selle maalapi Rohukülast vaid pooltunnise kiirpaadisõidu kaugusel nii eriliseks teeb, on raske seletada. Tuleb kohale tulla, mere äärde või metsa maha istuda, silmad kinni panna ja tunnetada. Kui mandrimõtted kohe peast välja ei lähe, kulub teinekord jupp aega, kuni õige tunne peale tuleb. See süvenenud mittemidagitegemise seisund, kui maailma asjad tähtsusjärjekorras õigetele kohtadele astuvad. Vanad aeglased praamid olid isegi paremad – kui laev ennast läbi jää lõpuks kohale pressis, olid linnaasjad juba ununenud.

Hiiumaa on mandrist just nii kaugel, et mitte muutuda enesestmõistetavaks külastuskohaks. Pealtnäha tavaline Eesti maakond, on ta siiski piisavalt eriline, et jätkuvalt kirgi kütta. Olen Rohuküla-Heltermaa liinilaevade reederitele päris hea hulga rublasid-kroone-eurosid viinud, näinud Hiiumaad nõukogude piiritsoonina, metallipalavikus noorriigi ääremaana ja eliitaarseks areneva puhkepiirkonnana. Mõndagi on ajaga muutunud, kuid see päris miski püsib.

Uus äge Kalana sadam koos tipptasemel resto ja uuselamurajooniga on modern, kõrged Ristna surfilained on Kõpu tippu

uhtunud üle kümne tuhande aasta. Mõned asjad on Hiiumaal veel vanamoodi, kasvõi muretu „jo vaadab“ või väetusjärge tähistav toigas Naabri-Juhani põllul. Ja hiidlased. Nendeta räägiksime lihtsalt mingist kohast kuskil mitte kaugel Eesti läänerrannikust. Kui keegi ikka peab iga oma eluolu tahku läbi mõeldes arvestama, et meri on ümber ringi ja elekter, internet ning laevavahendus ei olegi tasuta inimõigused, siis muutub vastavalt ka mõttemaailm.

Pealtnäha on hiidlane nagu inimene ikka. Isegi kogenud silma-kõrva jaoks võib vahe tegemine keeruline olla. Aga ükskord tuleb see välja ja siis saab vahest aru küll. Mõned mu elus oluliseks osutunud inimesed on hiidlased. Ühtedest teadsin juba kooliajal, et nad elavad mingis isemoodi kohas, teiste puhul koorus hiidlus välja pikema perioodi jooksul. See on aidanud Hiiumaa fenomenist ehk pisut rohkem aru saada hakata.

Nagu Kõpu poolsaar võtab stoilise rahuga vastu süüdvستی tormides Läänemere kõrgeimateks kerkivad murdained, jääb ükskõik kui keerulistes oludes muretuks ka muu Hiiumaa. Mittehiidlane seda vist lõpuni ei mõistagi. Isegi Tõnu Õnnepalu ja Fred Jüssi suutsid hiiumaalisust küll mõnevõrra kirjeldada, aga Hiiumaale pidama ei jäänud. Kangem kraam ei olegi igapähele mõeldud. ■

KAPTENIMAJA
Tiigi 5, Kärda

LOOTSIMAJA
Orjaku sadam

KAPTENI TUBA
Rookopli 12, Kärda keskvaljak

kaptenimaja@gmail.com

+372 58 998 388

HÖBEKALA KÜLALISTEMAJA

Õnn on lihtne.
Sama lihtne kui elu mere ääres.
Lihtsad on Hiiumaa lood ja nii ka
meie lugu. Ootame Sind külla, et
saaksid osa meie loost. Hiiumaa
kõige kaugemas ja erilisemas kohas
- Ristna otsas.

**MAJUTUS
SEMINARID
JOOGALAAGRID**
kuni 20-le inimesele

www.hobekala.ee
+372 5667 4008
info@hobekala.ee

 hobekalaguesthouse
 hobekala

Sinu parim puhkus Hiiumaal!
Külastoad Maja rent Sündmused

www.dagen.ee
dagen@dagen.ee
+372 518 2555

 dagenhausorjakus dagenhaus

Hiiumaa rootslased

Reigi kirik.

Tänaseks on vast juba paljudele lugejatele teada fakt, et Hiiumaal on aegade jooksul elanud päris palju rootslasi. Saare varasem nimi Dagö osutab samuti selles suunas. Kuhu nad siis ikkagi kadusid? Helgi Põllo aitab vastust leida.

Alustame algusest või täpsemalt sellest, mida me teame. Kõigepealt tulevad meelde mõned 1500–2000 aasta vanused kruusakuhatistega kalmed Kõpus, mis on sarnased Ojamaa, Ölandi ja Kesk-Rootsi matusepaikadega. Need tõestavad üsna kindlalt Skandinaaviast pärit inimeste aastaringset elamist meile tuttav meresaarel.

Põneva ja mõneti isegi intrigeeriva looleiab Gutasaagast (*Guta lagh*). See on kirja pandud küll 13. sajandi lõpus või 14. sajandil, kuid räägib neist Ojamaa (Gotland) elanikest, täpsemalt Thielvarsi järeltulijatest, kes olid sunnitud umbes 500. aasta paiku oma saarelt välja rändama ning uut kodu otsima. Nad olevat asunud saarele, mida kutsusid Dagait-hiks ja mida peetakse tänaseks Hiiumaaks. Aga ka Hiiumaa ei suutnud uusasukaid kaua toita, mistõttu rändasid ojamaalased mõne aja pärast Venemaale ning sealtkaudu edasi Kreekasse. Kas nende poolt tol ajal rajatud kindlustusest võiks saarel veel märke leida, on omaette küsimus. Ka järgmiste rootslaste Hiiumaale jõudmise aeg ning põhjus pole päris selged. Kord pakutakse saabumiseks 14. sajandit, kord varasemat või ka hilisemat aega.

KAKS SUUREMAT KOGUKONDA

Pikapeale kujunes saarel välja kaks suuremat kogukonda hiiurootslasi. Ühed neist elasid Reigis ja Tahkuna poolsaare väikestes küldes, teine grupp asustas Kärddla. Elama asumise põhjuseks võis olla lihtsalt vabade maade hõivamine, kuid rohkem on rõhutatud vajadusele nende abiga kaitsta meresõitjaid saarel elavate mereröövlite eest. 16. sajandi lõpus moodustasid rootslased ligi seitsmendiku saare kogu elanikkonnast ja 18. sajandi teisel poolel elas Hiiumaa põhjaranniku küldes ligi 1500 rootslast. Lähedust Rootsi kui kunagise emamaaga suurendas muidugi ka pikk Rootsi aeg (Hiiumaal 1563–1710), mil saar kuuluski Rootsi riigi koosseisu. Vürtsi lisas muidugi seegi fakt, et 17. sajandi alguses sai pea kogu Hiiumaa omanikuks Rootsi kuninga alam, Tallinnas sündinud väejuht ja Eesti-maa kindralkuberner Jacob De la Gardie (1583–1652).

Just tema ja eriti ta järeltulijate ajal kärbiti üha enam rootslaste vabadusi, mistõttu tuli järjest rohkem ette ka kõikvõimalikke vastuhakke ja proteste. Jacob Pontus Stenbocki (1744–1824) ajal (seesama mees on andnud nime Eesti valitsuse kasutuses olevale majale) kasvas tüli taevani ning Reigi kandi rootslasi ootas majadest väljatõstmine. See sai teoks 1781. aasta augustis. Sadakond kiriku maadel elanud rootslast jäeti paigale. Aga ligi tuhat meest, naist ja last alustas Katariina II poolt alla

Rootslaste toldukarp.

Ristimägi asub Reigi ja Pühalepa kihelkonna kunagisel piiril. Siia panid püsti esimese risti Lõuna-Ukrainasse ümber asuvad rootslased.

kirjutatud ukaasi sunnil teekonda tänase Ukraina alale Hersoni lähistel. Minek sinna osutus erakordselt vaevarikkaks ning kevadeks jõudis kohale vaid ligi pool teele asunutest. Aasta hiljem oli ellujäänud veelgi vähem. Seejärel hakkas Gammalsvenskby-nimeline küla tasapisi kosuma. Uus rändamise katse võeti ette 1929. aastal, mil Rahvusvahelise Punase Risti poole pöördumine andis väiksele rahvusgrupile loa siirduda tagasi

algsele kodumaale ehk Rootsi. Ligi tuhat hiiurootslaste järeltulijat nii tegigi. Osa neist liikusid sealt veel sõja ja Venemaale tagasisaatmise hirmus edasi Kanadasse.

KANGAVABRIK TÕI MUUTUSE

Kärdla (Kertell) rootslastele tõi kodukao-tuse mõisnike Ungern-Sternbergide poolt ehitatav kangavabrik. Juba 1810. aastal saadeti suurem osa küla varasematest elanikest oma kodudest minema. Neile leiti elukohad Haapsalus, Noarootsis ja Vormsil. Naabersaarele asustati ümber üle 300 rootslase, mistõttu hakati mõnel pool Vormsit isegi Hiiurootsi saareks kutsuma. Vaid viiel perel ning mõnel käsitöölisel ja kirikutegelasel õnnestus elukohalepingut pikendada. Kui 1830. aastal töö vabrikus käis, lõppes ka leping, kuid vabrikutöölisena sai osa neist siiski kohale jääda.

Kahe saare suhetele viitab ka üks vana lugu, kus vägilane Leiger kohtas Hiiu-maal kahte Vormsi meest vaiu maasse tagumas. Vägameest nähes jooksid Per ja Ter paadi poole. Väledajalgne Ter jõudis paati varem ning hakkas suurest hirmust kohe rannast eemale sõudma. Per aga

muudkui hüüdis: „Helpa, Ter, Helpa, Ter“ (rootsi keeles *Hjälpa, Ter!*) Hirmunud Ter sõudis aga muudkui edasi, kuni Leiger Peri ise venna juurde paati tõstis. Kohalik hiid hakkas paika sellise erilise juhtumi pärast Help Ter maa ääreks kutsuma. Nii saigi Vormsi meeste appikutest Hiiumaa merevärav Heltermaa oma nime. ■

Rootslaste surnuaia tähis Kärdlas.

Hiiumaa giidid

ENE TISLER

+372 527 2005
enetisler@gmail.com

LEA TAMJÄRV

+372 517 6290
tamjarvlea@gmail.com

MARI ORGUSAAR

+372 5682 5998
morgusaar@gmail.com

TIIU HELDEMA

+372 526 5632
tiiuheldema@gmail.com

URVE VAHER

+372 5190 5846
urvemaxi@gmail.com

HELGI PÖLLO

+372 528 4401
helgipollo@gmail.com

LEA VAHER LUNDIN

+372 5646 2929
lea.vaher.lundin@gmail.com

MARJU LIPPUR

+372 5666 8384
marjulippur@gmail.com

TIIU METSAR

+372 503 3675
tiiu.metsar@mail.ee

VIKTOR RÖBŠENKO

+372 5647 4141
viktorrobt@hotmail.ee

INNA LEPIK

+372 5647 5772
innalepik@gmail.com

LILI KÄÄR

+372 5340 1207
lili.k22r@gmail.com

MATI LEPNA

+372 529 5562
mattiashiiumaal@gmail.com

URMAS SELIRAND

+372 508 3648
urmas.esimene@mail.ee

KIRSTI UGAM

+372 5665 4859
kristi.ugam@gmail.com
hermine.ee

MADIS ROOSIMAA

+372 5622 0036
madis036@hotmail.ee

SIRJE HEINMA

+372 5660 5743
heisir@hotmail.ee

The Association
of Guides of Hiiumaa

Hiiumaa Militaarmuuseum

Hiiumaa Military Museum

Tahkunas

Avatud 15. maist 15. septembrini
teisipäevast pühapäevani 10.00 – 18.00

Open from May 15 to September 15
from Tuesday to Sunday 10.00 – 18.00

Tel +372 5347 9819
info@militaarmuuseum.ee
www.militaarmuuseum.ee

Militaarse Hiiumaa Teejuht
www.mil.hiiumaa.ee

Militaarmatkad / Travel Guide
Urmas Selirand +372 508 3648

SA HIIUMAA MUUSEUMID
HIIUMAA LOOD | NÄITUSED | MEENEPOED

PIKK MAJA KÄRDLAS

Näitused, kontserdid, meenepood

KASSARI MUUSEUMIMAJA

Hiidlaste lood ja varahoidla, meenepood

RUDOLF TOBIASE MAJAMUUSEUM KÄINAS

Suurde maailma jõudnud
helilooja sünnikodu

MIHKLI TALUMUUSEUM MALVASTES

Üle-eelmise sajandi eluolu,
hooned ja lood

hiiuamuuseum.ee

f @ hiiuamuuseum

Tel. +372 463 2091 | info@hiiuamuuseum.ee

ASTU LÄBI!
www.rmke.ee/loodusegakoos
RMK

RMK Ristna külastuskeskus
"Merekaubamaja"

Küsi nõu metsapuhkuse võimalustest –
matkarajad, telkimisalad,
lõkkekohad, metsaonnid.

tel/Ph. +372 5322 9499

HIIUMAA TULETORNID
ON KÜLASTAJATELE
AVATUD

1. MAIST KUNI
30. SEPTEMBRINI

1531*
102,6 m**

KÕPU TULETORN
iga päev kl 10–20

info@kõputuletorn.ee
tel: +372 5444 0582

PILETID
täiskasvanu **5** eurot
sooduspilet **3** eurot
perepilet **12** eurot

TAHKUNA TULETORN
T–P kl 10–19

tahkunatuletorn@gmail.com
tel: +372 5440 0979

PILETID
täiskasvanu **4** eurot
sooduspilet **2** eurot
perepilet **10** eurot

1874*
37 m**

RISTNA TULETORN
T–P kl 10–19

info@ristnatuletorn.ee
tel: +372 5444 0582

PILETID
täiskasvanu **4** eurot
sooduspilet **2** eurot
perepilet **10** eurot

KOLME TORNI PILET
täiskasvanu **10** eurot
sooduspilet **5** eurot
perepilet **20** eurot

TULE TORNI!

KONTAKT TULETORNIDE KÜLASTAMISEKS 1. OKTOOBRI – 30. APRILLINI

tuletornid@hiiumaa.ee
+372 463 6071
www.hiiumaa.ee

* kasutusele võtmise aeg
** tule kõrgus merepinnast

Yui Yui & Kao Thai

Tänapäeval ei saagi enam paljude asjade üle üllatuda ning üllatus ei ole ka see, et jälle kord on üks tubli Eesti mees leidnud armastuse mitme maa ja mere tagant. Sellest on Hiiumaal kõigile kasu, sest sellest armastusest on sündinud Käina vallamaja vastu üks ütleмата hubane Tai restoran.

” **KUI MA
EESTISSE
TULIN,
SÕIN
LUND.“**

Veikko Martin ja Yui Yui abiellusid Taimaal. Vaatan nende restoranis pulmavideot ja pean nentima: on vast uhke ja ilus pulm! Eksootika on nii huvitav! Nüüdseks on vahva paar troopilisest eksootikast aga sammu välja astunud ning elatakse Hiiumaal – Eesti eksootikas.

Yui hüüab köögist, et tal on sibulaid vaja, mina karjun vastu, et kas ta on väga väsinud? „Yes!“ vastab tailanna köögi-ukse vahelt laialt naeratades. „On vist raske kogu aeg jalul olla ja kokata?“ uurin mina. „Yes,“ rõõmustab Yui jälle. „Aga kas see meeldib sulle?“ „Yesss!“ ütleb neiu siira entusiasmiga.

Hiljem tuleb välja, et Yui omaksed kodumaal hoopis naeravad heatahtlikult selle üle, et just temast on saanud siinmaal restoranikokk. Tais oli öde see, kes pidas kodurestorani, ja Yui aitas.

Kuna Yuil on siin köögis kogu aeg kiire – hiidlastele nähtavasti meeldivad Taimaale keerulised maitseid –, proovitakse öde ka mõneks ajaks appi paluda. Siiani pole õnnestunud. Viisat ei antud ja amet ei pea ka põhjendama, miks. Igal juhul proovitakse uuesti, sest toidunautijaid tuleb aina suuremas koguses teenindada.

„Meil ei lähe ükski roog köögist välja, ilma et Yui seda enne maitanud poleks,“ räägib Veikko uhkusega. „Õiget Tai maitset eesti kokk kätte ei saa – see õige Tai pühendumine peab ikka juures olema.“

Kas see on Veikkol esimene sedalaadi katsetus söögiäri ajada? Jah. „Tege-likult olen ma pottsepp,“ tunnistab mees ja selgitab, et restoran tuli teha selleks, et kaasal oleks siin Hiiumaal

piisavalt tegevust, mis teda ka köidaks. Kao Thai on lahti ka läbi talve.

Kõik algas sellest, et tehti sõpradele süüa. Neile maitstes. Siis käidi telgiga Coopi juures. Prooviti ettevaatlikult, kuidas teistele kohalikele need kauged road kaubaks lähevad. „Kevadrullid olid laua peal ja natukene midagi veel,“ meenutab Veikko. Mees on väga uhke oma naise kevadrullide üle ja mainib neid tihti. Lõpuks saan ka ise neid maitsta ja... ohjaaa! Saan aru, millest jutt käib.

Kas Yuile meeldib Hiiumaal? „Jaa!“ hüüab särasilmne naine. „Kas ka talvel?“ Selle peale hakkab tailanna hüsteeriliselt naerma ja märgib: „Kodus meeldib. Meil on seal soe,“ ning lisab muigega, et kui esimest korda talve nägi, sõi ta natukene lund. Enam ta seda ei tee.

Kas midagi on saarel väga harjumatu? „Vaikus. Seda mul Tais ei olnud,“ nendib naine.

Kas jäädaksegi Hiiumaale või minnakse kunagi ka Taimaale elama? Kohe varsti kindlasti mitte, laps käib siin koolis ja hariduse tase on Eestis parem kui Tais – sellega nõustuvad mõlemad. Kas aga kunagi minna...? „Ei tea,“ venitab Veikko. „Ikka jah,“ ebaleb Yui ja mõlemad vaatavad naeratades üksteisele silma. ■

**HIIUMAA
RESTORANIDE
NÄDAL**
20.-27. APRILL 2024

[HIIUMAA.EE/RESTORANIDE-NADAL](http://hiiumaa.ee/restoranide-nadal)

7. detsember 2024

**HIIUMAA
GLÖGIKOHVIKUTE
PÄEV**

hiiumaa.ee/glogikohvikud

1.-3. augustil 2024

**Kodukohvikute
päevad
Hiiumaal**

hiiumaa.ee/kodukohvikutepaevad

Siit see hiiumaine tuleb!

Hiiumaa Köök ja Pagar tooted
Coop kauplustes üle Hiiumaa!

hiiumaa.coop.ee

coop
Hiiumaa

Tahkuna tuletorn kutsub laskuma

Suvi. Lugesin Hiiumaa.ee lehelt, et Tahkuna tuletornist saab meelelahutuse huvides köie abil alla laskuda.

Otsustasin silmapilk, et mina ei lasku. Siiski oli huvi uurida, mis tuletornis õieti toimub, tegin plaani, et tornist laskub minu kaasa, mina aga panen kirja, mida märkan.

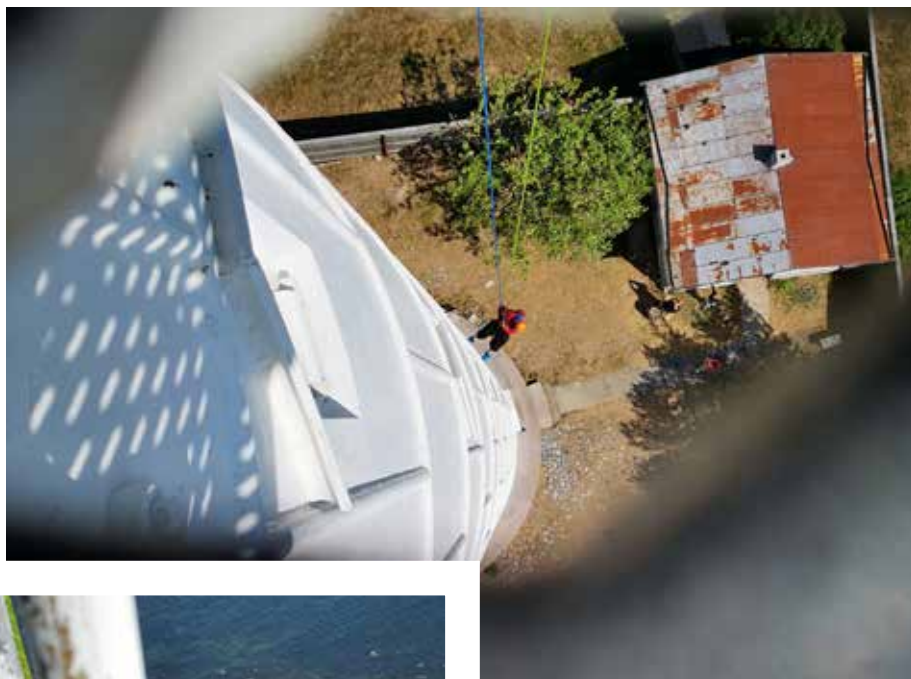
„Üks tüdruk kartis nii kõrgust, et pisarad hakkasid jooksuma. Ütlesin talle, vaata mulle silma, ära alla vaata. Ta värises üle kogu keha. Küsisin, kas ta on kindel, et tahab laskuda? Aga kui ta oli juba üle ääre saanud ja end istuli asendisse sättinud, näitas ta põial püsti märki ja naeratas,“ kirjeldab Kajar Martin, üks instruktoritest, kes siinset üritust läbi viib ning värisevaid inimesi julgustab ja julgustab.

ACTION SAAB ALGUSE

Olen naisega – tal on tuletorni eest saadud kiiver peas ja rakmed ümber –, roninud majaka otsa. Tahkuna tuletorni kõrgus merepinnast tipuni on umbes 43 meetrit, laskumine toimub torni platvormilt 39 meetri kõrguselt.

Ei saa Kajariga edasi rääkida, sest nüüd hoiab ta oma käes minu naise külge kinnitatud köit. See köis on eluliin, nagu seletati. Minu kaasa on (minu üllatuseks) suure naeratusel saatel, selg ees, üle rauast reelingu läinud ja silmist kadunud. Kajar vaatab aeg-ajalt alla, hõigub juhtnööre ning soovitab poole torni peal kõlkuvale inimesele sõbralikult: „Võta rahulikult! Naudi vaadet!“

Arutlen, mida tunneksin, kui ripuksin umbes kolmekümne meetri kõrgusel maapinnast, ilmselt võitleks minestusega ning keegi paluks mul rahulik olla ja hästi palju ringi vahtida. Ka teised on tulnud uudistama. Platvormile astub ema väikese lapsega ja küsib lapselt: „Kas tahad näha, kuidas inimesed üle ääre lähevad?“ Pisike vastab kindlalt: „Muidugi!“ Mõlemad vaatavad üle minu õla, saan julgust ja piilun – minu naine on maa lähedale jõudnud.

MILLEST KÕIK ALGUSE SAI?

Tanel Pöldma on teine instruktor, kes siin toimetab. Poisid räägivad, kuidas Baltimaade kõrgeimal siseronimisseinal Tuuletornis selline idee tekkis, kuidas võeti vastavad kursused, saadi sertifikaadid, taotleti luba tuletorni sihtotstarbeliseks kasutamiseks.

Ja nii läks. Laskumiste ajad on planeeritud, sõltuvad ilmast, aga võite sellise ekstreemse meelelahutuse välja osta ka ainult oma seltskonnale. „Purjus inimesi laskuma ei lase,“ hoiatab Kajar ette, kui jutt seltskonnaürituste peale tüürib.

Pärin turvalisuse kohta. Mulle seletatakse lahti kahe köie süsteem: kui midagi peaks minema valesti, näiteks laskuja laseb köiest lahti, on tornis inimene, kes kontrollib sinu teist turvaköit. Laskuja on kinnitatud kahe köiega. Siin mängus vigadele ruumi ei ole.

Uurin huviga, kas ma hakkän pöörlema, kui ma mõlemad käed köiest lahti lasen.

Instruktorid seletavad, et midagi ei juhtu – nemad kontrollivad sind täielikult.

Poisid pajatavad innuga. Mee­nutavad kõiki kordi, kus kliendid rahulolevana maapinnale jõudsid ja kiitsid. Räägivad, et on siin kindlasti ka järgmisel aastal ja järgmisel. Siinset asja ei tehta vaid raha pärast. See on Hiiumaa ettevõtlus selle parimas vormis.

Vaatan tornist alla, pea hakkab ringi käima, aga ma ei näita seda välja. ■

**”VÕTA RAHULIKULT
JA NAUDI VAADET!”**

Tiiu Masing

Legendaarne Hiiumaa tennisetreener Tiiu Masing sai oma elutöö eest 2023. aastal Eesti Olümpiakomitee rinnamärgi. 35 aastaga on ta treeninud üle tuhande õpilase ning üles ehitanud üle-eestiliselt tuntud tenniseklubi.

**”AEG EI OLE
RAISKAMISEKS!”**

Olete Tallinnas sündinud ja kasvanud, aga kuidas Hiiumaale jõudsite?

Läbi pika ajalooga Kärkla võimla võrkpalli-turniiri, mille käigus jäi aega ka üht tuttavat külastada, kes Kärdlasse tööle ja elama tulnuna ühes majas tuba üüris. Majaperemees (tuntud kabetaja Raivo Rist – toim) sattus ka samal ajal komanderingust koju naasma. Meie tutvus viis selleni, et saatuse tahtel elan samas majas 1985. aastast siiani.

Õppisite toiduainetehnoloogiat, aga teist sai hoopis tennisetreener. Kuidas tennis teie ellu jõudis?

Tennist hakkasin õppima augustis 1959, veidi enne kaheksandat eluaastat Tallinnas Mererajooni Spordikoolis ja olin tunnustatud treeneri Rein Sanderi õpilane. Kuigi Hiiu Kalurisse võeti mind tööle sööklate tegevust korraldama, siis alates 1987. aasta märtsist ilmus selle kõrvale tennis. Esmalt kursustena, aga septembrist läksid lahti laste tennisetrennid Kärkla Keskkooli võimlas ja Viskoosa Tervisemajas. Nii saigi minust poole kohaga tennisetreener ja mitte ainult lastele. Ka täiskasvanute huvi oli väga suur. See oli nagu laviin, mis vallandus. 1988. aasta jaanuaris asutasime Hiiumaa Tenniseklubi. Kui Hiiu Kalur 1992. aasta sügisel kõrvaltegevustest loobus, olin seal juba üksnes tennisetreener. Aga meil oli ju klubi, kelle all tegevust jätkata.

Olete aja jooksul Hiiumaal üles ehitanud terve tennisemaailma koos populaarsete üle-eestiliste võistluste ja tenniselaagritega. Kuidas see on õnnestunud?

Minu eeskujuks on olnud tennisekeskkond, milles ise Tallinnas tennisemängijaks kujunesin. Treenerid Rein Sander ja Alfred Keerd on oma pühendumusega mulle eeskujuks olnud, aga kõik teisedki treenerid, kellega noortekoondise aastail kokku puutusin. Nad kõik avardasid lisaks tennisemängule ka me silmaringi.

Tahtsin, et Hiiumaa inimesed saaksid osa samaväärsest tenniselust, mistap ehitame ja avasime 1988. aastal Hiiu Kaluri tennisväljaku ja viis aastat hiljem veel neli savi-liiva väljakut Kärkla südames. Hakkasime korraldama turniire, et seeläbi mandritennisistid-harrastajad meie õpilastele ja täiskasvanutele kogemusi edasi anda saaks.

Ja see õnnestus, sest Hiiumaa oli siis ja on tänini koht, mis tõmbab. Laagrigruppe polnud vaja kutsudagi, need soovisid ise tulla. Peagi liitusid meie trennidega lapsed, suvehiidlased ning mida suvi edasi, seda rohkem hakkas käima suvitajaid-turiste meie platsidel mängimas.

Väidetavalt olete olnud päris ran-ge õpetaja. Mis on teie põhimõtted treenerina?

Ma pole olnud kuigi mänguline, pigem orienteeritud tööharjumuse tekkele, et õpilasel löögitehnika, mängureeglid ja tennise etikett selgeks saaksid. Leian, et aeg on väärtuslik ja see ei ole raiskamiseks. Suurimat rõõmu teeb, kui õpilane, kellele suuri eeldusi ei ole antud, näeb vaeva, ei anna alla ja me koos õnnestume, mina treenerina ja tema õpilasena. Õpilastesse tuleb uskuda.

Kui palju teil on läbi aegade õpilasi olnud?

Hiiumaa Tenniseklubi kroonikat koostades loodan selle arvu ükskord võib-olla kätte saada, aga praegu pakun hinnanguliselt, et vast tuhande ringis.

RANDO REINING, TIUU ÕPILANE, HIIUMAA TENNISIST JA TENNISEELU KORRALDAJA

Võib otse välja öelda, et kui Tiit ei oleks, siis ei oleks ka Hiiumaa tennist, sest Hiiumaa tennise ja Tiuu vahel on väga paks võrdusmärk. Hakkasin tennist mängima 1980. aastate teises pooles ja Tiuu taandus alles eelmisel aastal aktiivsest treeneritööst. Ta on olnud siinses tennisemaailmas a ja o, tema otsis lapsed trenni, treenis neid, käis võistlustel, ehitas väljakuid – ühesõnaga, tegi kõike. Ta elas põhimõtteliselt tenniseväljakutel. Treenerina oli Tiuu üsna nõudlik ja veel praegugi elab ta mu mängudele kaasa, mul on õnnestunud olla viimased neli aastat Hiiumaa meister.

Praegu on meil Hiiumaa tenniseklubi liikmeid üle saja, tennise on Hiiumaal ülipopulaarne ja mängijaid on igas eas. Tiuu poolt loodud tennisetraditsioonid jätkuvad täies hoos.

Meil oli mure, et kui ta pensionile läheb, siis kas ta üldse oskab elu ilma tennise- ta ette kujutada, olles enne olnud 24/7 väljakul. Kui see hetk tuli, siis avanes hoopis teine Tiuu, kes hõljus oma punase jalgrattaga mööda Kärdat pühapäevavarjais, käis kontsertidel, kinos, sõpradel külas, Tallinnas, Pärnus ja Saaremaal. Ta hakkas elama seda elu, mida ta ei saanud varem täielikult tennisel pühendudes elada.

Mul on Hiiumaa tennisest kaks mä-lupilti. Aastaid tagasi käisin Tartu tennisemängijatega kaasas Hiiumaal võistlustel ning juba siis jäi meelde söakas tennisetreener Tiuu ja hästi korraldatud võistlus. Mis on olnud teie sihid?

Olen soovinud Hiiumaal üles kasvatada tennisekoolkond vastavalt parimatele tennisetavadele ja tennisetiketile. Paljud asjad sünnivad ideesähvatustest ja saavad aastatepikkuseks traditsiooniks, nii ka võistlused. Tuntuim neist on Hiiumaa Open, mis algas juba 1990. aastatel, hakatuseks meeste, mõne aasta pärast ka naistele. 1990. aastatel sündisid ka lahtised noorteturniirid, juba hiljem mitmed kiirturniirid, nt Mikstuurid ja palju muud. Mu soov, et hiidlased saaks osa samasugustest traditsioonidest, nagu olin kogenud kunagi Kadriorus, on täitunud, sest mu Tallinna kolleegid tulid hea meelega appi, töid õpilasi siia mängima, aidates nii meie tenniseelu kujundada.

Teine värske mälestus on sellest aastast. Suvel Hiiumaal tennist mängides ja talvel tennisehalli külastades sain sellele kinnitust, et Hiiumaa tennis särab siiaaani. Kuidas olete suutnud sellise järelkasvu luua?

Ei teagi, kas mina olen seda loonud, aga need hiidlased, kes on seda mängu armastama hakanud, on ka soovinud tennist siin elusana hoida. Kui mina mõistsin omal ajal, et üks väljak on liiga vähe, siis nüüd, kus Kärklas on ka kolm siseväljakut, mõtlevad mu õpilased, kuidas nendes suurepärase tingimustes realiseerida oma unistusi. Minu jaoks on nad üks suur tennispere ja mul on

nii hea meel, et nad mitte ainult ei hoia klubi traditsioone elus, vaid arendavad üha edasi. Korraldavad asju omamoodi, annavad klubile uut hingamist!

Kui vaatate tagasi aktiivsetele treene-riaastatele, siis kuidas selle aja kokku võtaksite ja mille üle hea meel on?

Loomulikult oli minulgi soov, et meilt tuleks häid võistlusmängijaid ja nii mõnegi õpilasega püsisime 1990. aastatel konkurentsis, kuid mujal hakkasid peagi kerkima sisehallid. Hiiumaal polnud seda veel pikka aega. Sestap ongi olnud meie ülesandeks koolitada heal tasemel klubi-mängijaid ja see eesmärk on saavutatud. Rõõmu teeb seegi, et oleme 35 aastaga köitnud Hiiumaal nii palju inimesi tennisemängu külge ja saanud võimalda seda kohalikele lastele, täiskasvanutele, aga ka mandrilt tulnud huvilistele. Niipea, kui piirid lahti läksid, võtsime kõiki röö-muga vastu, nii laste tundidesse kui ka Hiiumaal puhkajaid või ringi tuuritajaid lihtsalt tennist mängima. Oleme alati olnud osa turismimaastikust.

Millega te nüüd tegelete ja kas tennisemänguks ka aega jääb?

Mul on Käinas väike kord nädalas tennisegrupp, aga ise ma enam tennist ei mängi. Klubi kroonikaga tegelen. Käin kontsertidel. Eks ma töö kõrvalt püüdsin ka mõlema jaoks aega leida, aga nüüd panustan neile kodu kõrvalt täiega. Ja missugune suurepärase kultuurielu on viimastel aastatel Hiiumaal! Just tänagi lähen hingede aja kellamissale.

Soovime Tiule õnne EOK 100 rinnamärgi eest! ■

KADAKASELT LAAGERDATUD-

Tule Hiiumaale laagrisse

**HIUMAA
SPORT**

+372 5744 6644

HIUMAA SPORDIKESKUS
Põllu tänav 27, Kärdla

spordikeskus@hiiumaa.ee

OLEME AVATUD
E-R 9-22 ja L-P 10-20

www.hiiumaaspordikeskus.ee

Haagisel
kümblustünnide
ja saunade rent
Hiiumaal

Veeda puhkus koos
sõprade või perega
leilisaunas, kümblustünnis
või mõlemas ja seda
olenemata aastaajast!

Haagisel saunaga võid
saunamõnused nautida endale
sobivas paigas olgu selleks siis
koduhoov, mererand või mõni
muu looduskauis koht.

www.hiuisaunad.ee
info@hiuisaunad.ee
+372 53 877 967

Hiiumaa Saunad
@hiuisaunad

Hiiumaine käsitöö
saare oma
meistritelt

**HIUMAA
KÄSITÖÖSELTS**

POOD

Vabrikuväljak 2
Kärdla, Hiiumaa
pood@hiukasitoo.ee
hiukasitoo.ee/pood

RIBURADA

metsamängude park

Osavusmängud

Strateegiamängud

Mõttemängud

Seltskondlikud mängud

Hea tuju ja ilus loodus

alust

eelne

www.tsirkusetalu.com/riburada
metsamangud@gmail.com

alust

eelne

LEADER

PALADE LOODUSHARIDUSKESKUS
HIUMAA VALD

Loodusõpe Hiiumaal

Loodusõppeklassid
Kivimite maja
Vana talukultuur
Õppeprogrammid
Loodusmatkad
Laste teadusklubi
Teemaõhtud
Metsanduslik õppeklass

Avatud:
01.06 kuni 31.08 kell 11.00 - 18.00
P ja E suletud (v.a. grupid ettetellimisele)

Kontakt:
www.lhk.palde.edu.ee/blog
paladelhk@hiiumaa.ee
tel. + 372 53 422 087

Kivimite maja

Roograhu
RESTORAN • MAJUTUS • SADAM

RESTORAN & PIZZA
KÜLALISTOAD / MAJUTUS
GRUPPIDE TOITLUSTUS JA ÜRITUSED

+372 53 06 6615 / WWW.ROOGRAHU.EE

f @ROOGRAHU

**ESIKÜLA
SUVEKOHVIK®**

Esiküla teerist, Kassari

KIIRTOIT
SUITSUKALA
TALUTURG

juuni-august
T-P 12-19

f esiküla suvekohvik

Mamma Mia
Pizzeria & Guesthouse

53527642
kardla.mammamia@gmail.com
Rookpli 20
Kärdla

*Trahter
„Meite möte”*

LUIDJA, Hiiumaa
FB: meitemote, 5698 2123
mummijaa@gmail.com

AASTA-
RINGSELT
AVATUD!

**EMMASTE
TEEMAJA**

Emmaste, Hiiumaa
+372 5342 3957
FB: emmasteteemaja
info@housecatering.ee

* PEOLAUAD
* CATERING
* MAJUTUS

Hiiumaal toimub – sündmused 2024

2024 tähistame Hiiumaalt pärit Eesti kunstniku Ülo Soosteri 100. sünniaastapäeva ja kogu aasta on sellest tulenevalt pühendatud kunstile. Teema-aastatega soovime väärtustada Hiiumaaga seotud inimesi ja kultuurilooliselt olulisi paiku ning nendega seotud tähtpäevi.

JAANUAR

Nelja Nurga Galeriis Hiiumaa loovisikute aastavahetusnäitus

VEEBRUAR

Nelja Nurga Galeriis Santa Zukkeri isiknäitus 'HORISONT', maastikumaalid

24. VEEBRUAR Eesti Vabariigi aastapäeva tähistamine, hümnid laulmine Reigi pastoraadi trepil

MÄRTS

Nelja Nurga Galeriis Hiiumaa tuleviku-kunst, õpilaste Lisethe Kask origami-tööd, Simona Rätsep jt.

Hiiumaa Muuseumi Pikas majas näitus „Valev Sein 60“ (avatud aprilli lõpuni)

APRILL

Nelja Nurga Galeriis Maret Kukkur, lavastuskunstniku juubelinäitus

Hiiumaa Muuseumi Pikas majas näitus „Kaljo Põllu 90“ (avatud juuni lõpuni)

Hiiumaa Muuseumi Pikas majas näitus „Valev Sein 60“ (avatud aprilli lõpuni)

20.–27. APRILL Hiiumaa restoranide nädal

26. APRILL X provintsiteatrite päev

MAI

Nelja Nurga Galeriis Robin Nõgisto, maalid

Hiiumaa Muuseumi Pikas majas näitus „Kaljo Põllu 90“ (avatud juuni lõpuni)

1. MAI Kärkla päev ja Kärkla linna jooks

1. MAI – 31. OKTOOBER Ristna tuletornis interaktiivne installatsioon ja pop-up näitus „Eiffel Ristna tuletornis“

1.–31. MAI Elamuskeskuse Tuuletorn galeriis näitus „Prantsuse tuletornid Eestis ja Eiffeli pärand“

16. MAI Dago karikasarja I etapp

24.–26. MAI Kärkla Race EKV etapp

25. MAI Tuulekala festival

30. MAI Dago karikasarja II etapp

JUUNI

Nelja Nurga Galeriis Ott Kadarik „Kolbad ja rümbad“, Jaapani traditsioonilises *gyotaku*-trükitehnikas teosed

Hiiumaa Muuseumi Pikas majas näitus „Kaljo Põllu 90“ (avatud juuni lõpuni)

Ristna tuletornis interaktiivne installatsioon ja pop-up näitus „Eiffel Ristna tuletornis“ (avatud oktoobri lõpuni)

1. JUUNI Lastefestival

6. JUUNI Dago karikasarja III etapp

7.–8. JUUNI Hiiumaa kirjandusfestival

7.–8. JUUNI Suuremõisa lossi päevad

13.–16. JUUNI Sõru Jazz

14.–16. JUUNI Dago Regatt

20. JUUNI Dago karikasarja IV etapp

21. JUUNI Hiiumaa Muuseumi Pikas Majas „Konrad Mägi ja tema kaasaegsed. Eesti kuldaja kunst Enn Kunila kollektsioonist“ (avatud augusti lõpuni)

21. JUUNI Kärkla kultuurikeskuses „Olev Subbi. Maalid Enn Kunila kollektsioonist“ (avatud augusti lõpuni)

22. JUUNI Vanade kalade regatt Kärkla sadamas

22. JUUNI Käina jaanituli

24. JUUNI Kärkla jaanituli

SÜNDMUSED
VEEBIS:

KUNSTIAASTA
VEEBIS:

**VANANAISTESUVI
HIIUMAAL
• 2024 •**

Vananaistesuvi Hiiumaal on kui
kustniku molbert, rikkalikult
kaetud erinevate värvidega!
Punavad marjaväljad ja leegitsevad
päikseloojangud, sügavsinised ööd
ja valgevahused laineharjad!

Tuleb tulla ja vaadata,
nautida täiel rinnal
koos parima sõbraga!

**SEPTEMBRIS
ALGAB SUVI –
KUNSTIHÕNGULINE
VANANAISTESUVI**

www.vananaistesuvi.ee

Vananaistesuvi Hiiumaal

JUULI

Nelja Nurga Galeriis Hiiumaaga seotud kunstnike ühisnäitus „10x4 NURKA“, Nelja Nurga Galerii 10. tegutsemisaasta (avatud augusti lõpuni)

Hiiumaa Muuseumi Pikas Majas „Konrad Mägi ja tema kaasaegsed. Eesti kulda ja kunst Enn Kunila kollektsioonist“ (avatud augusti lõpuni)

Ristna tuletornis interaktiivne installatsioon ja *pop-up* näitus „Eiffel Ristna tuletornis“ (avatud oktoobri lõpuni)

1. JUULI – 25. AUGUST Reigi pastoraadis näitus „Genius Loci 5“

3. JUULI Dago karikasarja V etapp

18.–21. JUULI Hiiu Folk

18. JUULI kontsert „Laulud lavendlile“

20.–21. JUULI Avatud talude päev

25. JUULI Dago karikasarja VI etapp

28. JUULI Lavendli lõikuspidu

25.–28. JUULI Saund 2024 Suursadamas

26.–27. JUULI Hiiumaa Vahuveini Viikend

AUGUST

Nelja Nurga Galeriis Hiiumaaga seotud kunstnike ühisnäitus „10x4 NURKA“, Nelja Nurga Galerii 10. tegutsemisaasta Hiiumaa Muuseumi Pikas Majas „Konrad Mägi ja tema kaasaegsed. Eesti kulda ja kunst Enn Kunila kollektsioonist“

Reigi pastoraadis näitus „Genius Loci 5“ (avatud 25. augustini)

Ristna tuletornis interaktiivne installatsioon ja *pop-up* näitus „Eiffel Ristna tuletornis“ (avatud oktoobri lõpuni)

1.–3. AUGUST Hiiumaa kodukohvikute päevad

2.–4. AUGUST Pühalepa muusikafestival

7. AUGUST Dago karikasarja VII etapp

9.–10. AUGUST Oti regatt

10. AUGUST Lestafest

16.–17. AUGUST Saunabussipidu

17. AUGUST Hiiu kala ja õlle festival

22. AUGUST Dago karikasarja VIII etapp

25. AUGUST Husqvarna Eesti olümpia-krossi karikasarja IV etapp – Paluküla XCO

SEPTEMBER

Nelja Nurga Galeriis Paul Rannik, Triin Mänd, Sandra Puusepp „Graafika on värv on pind on ruum“, noorte graafikute grupinäitus

Hiiumaa muuseumi Pikas Majas näitus „Ülo Sooster 100“ (avatud detsembri lõpuni)

Ristna tuletornis interaktiivne installatsioon ja *pop-up* näitus „Eiffel Ristna tuletornis“ (avatud oktoobri lõpuni)

1.–30. SEPTEMBER Vananaistesuvi

5. SEPTEMBER Dago karikasarja IX etapp

14.–15. SEPTEMBER Sügisregatt

19. SEPTEMBER Dago karikasarja X etapp

OKTOOBER

Ristna tuletornis interaktiivne installatsioon ja *pop-up* näitus „Eiffel Ristna tuletornis“ (avatud oktoobri lõpuni)

Nelja Nurga Galeriis „Ain Toim. Insenerikunst“, kiiresti vananevatest laboriseadmetest taaskasutuskunst (avatud novembri lõpuni)

Hiiumaa muuseumi Pikas Majas näitus „Ülo Sooster 100“ (avatud detsembri lõpuni)

19.–26. OKTOOBER Hiiumaa restoranide nädal

NOVEMBER

Nelja Nurga Galeriis „Ain Toim. Insenerikunst“, kiiresti vananevatest laboriseadmetest taaskasutuskunst

Hiiumaa muuseumi Pikas Majas näitus „Ülo Sooster 100“ (avatud detsembri lõpuni)

DETSEMBER

Nelja Nurga Galeriis Hiiumaa loojate jõulunäitus

Hiiumaa muuseumi Pikas Majas näitus „Ülo Sooster 100“

7. DETSEMBER Hiiumaa glöghikohvikute päev

NUUTRI
PUHKEMAJAD
HOLIDAY
HOUSES

RATTURI TALU KOHVIK
 1. Suurtele gruppidele ettevalmistatud toitlustus.
 2. Võimalus broneerida. +372 512 8881
ratturikohvik@gmail.com
 JUN-AUG 12:00-20:00

RATTURI TALU MAJUTUS
 9. KÄMPINGUT (33. inimesele)
 4. TUBA (11. inimesele) +372 502 8290
ratturitalu@gmail.com
 B

SAUN & TÜNN / SUUR VÄLIKÖÖK
VÕRKPALL / DISC GOLF
ratturitalu.ee
 Ratturi, Reigi küla, Hiiumaa vald, Hiiumaa maakond, 92265

PADU HOTELL

Padu Hotell · Heltermaa mnt 22, Kärkla · www.hotellpadu.ee
 +372 46 330 37 · +372 50 516 71 · info@hotellpadu.ee

Facebook: Purje puhkemaja
 tel: +372 501 532

Paadi talu puhkemaja
 e-mail: paatpurje@gmail.com

SIRELI HOSTEL

Sireli talu, Suureranna küla, Hiiumaa
 +372 522 7486 · sireli@sirelihostel.ee

sirelihostel.ee

GO Hiiumaa 2024 ISBN 978-9916-9983-1-1

Tegevtoimetaja: Stina Eilsen

Tekstid: Rene Satsi, Stina Eilsen, Kristel Peikel, Jaano Martin Ots, Helgi Põllo

Keeletoimetaja: Killu Mei

Kujundaja: Timo Tamm

Kaart: Toivo Saue

Reklaam: Hele Lahtvee

Fotod: Justyna Seniuta, Argo Nurs, Ivo Panasjuk, Kaja Hiis-Rinne, Allar Leo, Janis Spurzins, Toomas Kokovkin, Kristel Peikel, Tatiana Metsala, Rivo Veber / Visit Estonia, erakogud

Trükk: Printall

Hiiumaa Turismiklastri ametlik väljaanne

Väljaandja OÜ Matkaajakiri, Toompuiestee 37, 10149 Tallinn

KALANA JAHISADAM

+372 5300 6343

36 kaikohta - 2 matkaauto kohta
restoran - süvis 3,0 m
max pikkus 24 m - max laius 6 m

KÄRDLA SADAM

+372 5666 2514

88 kaikohta - 15 matkaauto kohta
2 restorani - süvis 3,0 m
max pikkus 24 m - max laius 10 m

HIIUMAA SADAMAD

KÄRDLA • ORJAKU • SÕRU • KALANA

ORJAKU SADAM

+372 5345 5059

75 kaikohta - 5 matkaauto kohta
restoran - süvis 2,7 m
max pikkus 24 m - max laius 10 m

SÕRU JAHISADAM

+372 514 5206

45 kaikohta - 5 matkaauto kohta
restoran - süvis 3,0 m
max pikkus 24 m - max laius 6 m

ELAMUSKESKUS TUULETORN

WINDTOWER EXPERIENCE

Elamuskeskus Tuuletorn pakub põnevaid tegevusi nii peredele kui sõpruskondadele läbi kuue korruse.

Windtower Experience offers exciting activities for both families and groups of friends on six floors.

- Sukeldu salapärasesse Hiiumaa veealusesse maailma.
- Avasta Hiiumaa loodust.
- Õpi tundma hiidlasi, nende keelt ja kultuuri.
- Tunneta Hiiumaa ilu ja erilisust.
- Lusti koos lastega spetsiaalsel mängualal ning roni Baltikumi kõrgeimal sise-ronimisseinal.
- Dive into the mysterious underwater world of Hiiumaa.
- Discover the nature of Hiiumaa.
- Get to know the locals, their language and culture.
- Feel the beauty and uniqueness of Hiiumaa.
- Have fun with kids in the special children's area and climb the highest indoor climbing wall in the Baltics.

